Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 145 (11943) | 1982 чылдың июнь 23, среда | 1925 чылда үндезилеттинген | Өртээ 3 кеп.

ССРЭ-НИҢ ТУРГУСТУНГАНЫНЫҢ 60 ЧЫЛ ОЮНТӨЛЕПТИГ УТКУУР

СЭКП Тыва обкомунда

МАЛЧЫННАР НААДЫМЫН ЭРТТИРЕР ДУГАЙЫНДА

Республиканың малчыннарының чаңчыл болган Наадымын 1982 чылдың июль 17-18-те Кызыл хоорайга эрттирер дугайында доктаалды СЭКП обкомунуң бюрозу хүлээп алган.

Малдың баш санын камгалаар, 1982 чылдың бирги чартыында мал продуктуларын бүдүрерин болгаш күрүнеге садарын көвүдедир талазы-биле мал ажылдыгларының социалистиг чарыжының түңнелдерин Наадымга үндүрери көрдүнген.

Наадымга киржир эрге дээш социалистиг чарышты мал ажылдыглар ортузунга калбартырын, көдээниң бүгү ажыл-ишчилериниң күжүн хой кыргылдазын, мал ажылында чайгы зооветеринарлыг ажылдарны организастыг эрттиреринче, мал чемнелин белеткээринче болгаш келир кышка үлегерлиг белеткениринче мобилизастаарын СЭКП райкомнарынга, Көдээ ажыл-агый министерствозунга, «Скотопром» тресте, райкүүскомнарга, партия, профэвилел болгаш комсомол организацияларынга, совхозтарның удуртукчуларынга болгаш специалистеринге ук доктаалда хүлээндирген.

Наадымга белеткенириниң болгаш ону эрттирериниң ажылдарын башкарары-биле Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының бирги оралакчызы М. Е. Абрамов удурткан комиссияны тургускан.

УЛУГ СОНУУРГАЛ-БИЛЕ

СЭКП ТК-ның май (1982 чыл) Пленумунуң шиитпирлеринге болгаш аңаа СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары эш Л. И. Брежневтиң «1990 чылга чедир үеде ССРЭ-ниң Аъш-чем программазының болгаш ону боттандырар талазы-биле хемчеглер дугайында» илеткелин «Чаа орук» совхозтуң хойжулары улуг сонуургал-биле хүлээп ап, ону амыдыралга боттандырар дээш улуг көдүрлүүшкүннүг ажылдап турарлар. Ажыл-агый он бирги беш чылдың ийиги чылында күрүнеге 52 тонна дүктү садар 26700 баш хойну 4 кыргылда пунктузунда массалыы-биле кыргып кирген.

Кыргылда пунктуларында кыргыкчылар аразынга социалистиг чарышты организастаан. Бирги беш хонукта социалистиг чарыштың пегелдезин ёзугаар № 4 хойжу бригаданың кыргылда пунктузу тиилекчи болган. Ол ышкаш бригадалар аайы-биле мурнакчы кыргыкчыларны шаңнаан.

Ийиги беш хонуктуң түңнелин база үндүрген. Социалистиг чарышка № 1 хойжу бригада тиилекчи болган. Бригада ортумаа-биле бөдүүн дүктүг хойдан 2 кг 200 грамм дүктү кыргып ап планын ажыр күүседип турар.

Кыргылда эгелээнден бээр мурнакчылар болуп, планын ажыр күүседип келгеннер: М. Соян — 150—160 хуу, О. Серэнмаа —140—150 хуу, У. Чигжит— 130—140 хуу, Л. Сонам — 110—120 хуу болгаш өскелер-даа күүседип келгеннер. Ол ышкаш суурдан школа коллективи, көдээ Совет коллективи, совхозтуң бухгалтерия аппарады кыргылда эгелээниниң шефтээшкинге аки киржип турарлар.

В. КУНГА.

НАЙЫРАЛДЫҢ БОЛГАШ ҮЗЕЛ-БОДАЛДАРНЫҢ ЧАҢГЫС ЭВИНИҢ БАЙДАЛЫНГА

СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Л. И. Брежнев ПКП-ның Чиңгине секретары А. Куньял баштаан Португал компартиязының делегациязы-биле июнь 21-де ужурашкан. СЭКП ТК-ның чалаанын ёзугаар ол делегация Совет Эвилелинде келген.

Делегейде херектерниң байдалының дугайын чугаалап тура Л. И. Брежнев ону дүвүреэзиниг кылдыр үнелеп көргүскен. Дүшкүүреллиг чоруктуң улам өзүп турарының алыс дөзү —хамыктың мурнунда АКШ-тың политиказы. Боо-чепсектерни — ядролуг-даа, химиктиг-даа, анаа нургулай-даа —немей өстүрериниң улам-на чаа-чаа программаларын Вашингтон улаштыр-улаштыр чарлап турар. Делегейге АКШ-тың тергииделин тургузаарынче чүткүлүнүң дугайын америк стратегтер ажыы-биле медеглеп турар. Америк администрация өске чурттарның херектерин холгаарлап, чер бөмбүрээзиниң янзы-бүрү районнарынга айыылдыг кризистерни болгаш мөсилдежиишкиннерни күткүп үндүрүп турар.

СЭКП-ниң XXVI съездизинге тодаргайлаттынган ССРЭ-ниң даштыкы политиказы ол нарын байдалдарда оожургадыкчы фактор болуп турар деп Л. И. Брежнев медеглээн. Шын болгаш чөптүг чорук социализм чурттарының талазында. Совет Эвилели болгаш оон эвилелчилери кижи төрелгетенниң кол эрге-ажыын — тайбың амы-тынны камгалап турар.

ССРЭ сөөлгү үеде делегей политиказының чидиг айтырыгларын дугайты кашы-даа саналдарны үндүрген. Олар дыка хөй айтырыгларны хаара тудкан, ынчаарга оларның кол угланыышкыны — боо-чепсектерни, хамыктың мурнунда ядролуг боо-чепсекти эндере бүдүрерин соксадыры. Совет Эвилели АКШ-биле чугаалажыышкыннар дээш өскерлиш чок туржуп турар.

Совет Эвилелиниң тайбыңга ынак болгаш принципиалдыг чайгылыш чок политиказының шылгарангай ужур-дузалыын А. Куньял демдеглээн. Совет профэвилелдериниң, комсомолдуң съездилеринге болгаш КНО-нуң Кол Ассамблеязының тускай сессиязынга чагаазынга Л. И. Брежневтиң көдүрген чаа тайбың инициативаларының делегей байдалын экижидеринге чугула ужур-дузалыын ол айыткан.

Тайбың дээш демиселдиң Португалияда хөгжүлдезиниң дугайын эш Куньял чугаалаан. Өске улустар-биле ниити сорулгалар дээш-даа, чурттуң бүгү чурттар-биле найыралдыг харылзааларын калбартырынче угланган ёзулуг хамаарышпас даштыкы политиказы дээш-даа массалыг улуг демисежип үнүүшкүннерден ол илергейлеттиниш турар.

Израильдиң Ливанче дээрбечи халдаашкынын СЭКП-ниң болгаш ПКП-ның өмүнээзинден Л. И. Брежнев биле А. Куньял буруу шапкан. Палестинаның араб улузунуң чөптүг херээ-биле СЭКП-ниң болгаш ПКП-ның эп-сеткил каттыштырылгазын олар илергейлээн.

Улустарның бедик серемчилеллиг болуруп, ядролуг дайынның өзүп келген кыжаавыынга удур шиитпирлиг демиселче делегейниң хөй-ниитизиниң мобилизастаарын делегейде амгы үениң байдалы чүткүлдүг негеп турар дээрзинге ийи тала чаңгыс аай болган. Чурт бүрүзүнге демократтыг болгаш депшилгелиг күштер тайбыңның болгаш улустар аразынга кады ажылдажылганың политиказын чорударын чедип алыры кончуг чугула.

Тайбыңның херээ дээш коммунистиг болгаш ажылчын партияларның улуг харыысалгалыын Л. И. Брежнев биле А. Куньял демдеглээн. Тайбыңга ынак бүгү-ле демократтыг күштер-биле дем каткан тодаргай хөделиишкиннерге болгаш кады ажылдажылганы калбартырынга үндезилээш, ол партияларның аразынга чаңгыс эпти быжыглаарының эргежок чугулазын олар онзалап демдеглээн.

СЭКП-ниң болгаш ПКП-ның ажыл-чорудулгазының дугайында информацияны беседа үезинде солчуп, оларның аразынга кады ажылдажылганы улам хөгжүдериниң айтырыгларын көрген. Португалияның коммунистерин болгаш бүгү ажылчы чоннарын совет коммунистерниң ханы хүндүткел-биле көрүп турарын Португал компартиязының делегациязынга Л. И. Брежнев илергейлээн. Совет-португал харылзааларының хөгжүлдезинге идиг бээр, совет болгаш португал коммунистерниң аразынга акы-дуңма найыралды база кады ажылдажылганы быжыглаар деп ийи партияның чүткүлү бадыткаттынган.

Социализм болгаш коммунизм тургузуушкунунга совет улустуң төөгүлүг чедиишкиннериниң португал коммунистерниң болгаш ажылчы чоннарының бедии-биле үнелеп турарын А. Куньял илергейлээн.

Ужуражыышкынга СЭКП-ниң талазындан — СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнүнге кандидат, СЭКП ТК-ның секретары Б. Н. Пономарев, СЭКП ТК-ның кежигүнү, СЭКП ТК-ның Делегей килдизиниң эргелекчизиниң бирги оралакчызы В. В. Загладин, СЭКП ТК-ның кежигүнүнге кандидат, СЭКП ТК-ның Чиңгине секретарының дузалакчызы А. И. Блатов; ПКП-ның талазындан — ПКП ТК-ның Политкомиссиязының болгаш Секретариадының кежигүнү К. Кошта, ПКП ТК-ның кежигүнү А. Мартинш олар киришкен.

(СЭТА).

ДЕМНИГ КИРГЕН

Хар орайтап эрээн болгаш майның ийиги чартыындан чаъстап эгелээни-биле Өвүр районда «Кызыл тук» совхозтуң девискээринде бо чылын оът эки үнген. Кыш эрткен мал ол таарымчалыг байдалдан дүрген күш кирген, хойнуң дүгүнүң хозалганы эки. Оон уламындан совхозтуң хоюн июнь 4-те массалыг кыргып эгелээн.

Баштайгы беш хонукта совхозтуң Халыын хойжу бригадазының 4100 баш, Саглы-Бажы хойжу бригадазының 2510, Хорумнуг-Ойнуунуң 2432 баш хоюн кыргаан. Чер-чер Советтеринге соңгулдалар хүнүнге чедир хой кыргылдазын доозар дээш, Саглы суурнуң чурттакчы чону болгаш малчыннар хуралдарындан тус-тус хүлээлгелерни алгылаан.

Чижээ, көдээ ажыл-агыйның тускай эртемниглери бир кижи-ле 200, таңныылдар 200, чолаачылар, механизаторлар 30 хойну кыргаан турарын ол хүлээлгеде айыткан. Мал ажылында бо чугула кампанияны чедиишкиннииг доозар дээш бүдүн-бүдүн коллективтер база хүлээлгелерни алгылаан.

Тодаргайлаарга, тус черде ортумак школа коллективи муң башты, эмнелгениң 600 (амгы үеде оон 250-ни кыргып алган), ясли-садтар коллективтери 700 хой, инек, чылгы, сарлык малчыннары, кадарчылары шупту муң башты. Чараш-Дыт сүт-бараан фермазының коллективи 800 баш хойну кыргыырын хүлээнгеннер. Коллективтер амгы үеде кыргылдаже кирген. Эрткен чылдың бо үезиниң деңнели-биле алырга, ам бир хойдан 400 грамм дүктү хөйнү ап турар.

Мурнакчы кыргыкчылар Монгуш Багдаа, Саая Сендажы, Алексей Ооржак, Татьяна Донгак, Даваа Очур, Иргит Канзай хол хачызы-биле 50—100 чедир хойну кыргып, кызымак ажылдап турарлар. Ажыл-агыйда 21660 баш хойнуң 9042-зи баштайгы хүннерде кыргыттынган. Халыын хойжу бригадазының сес муң баш хоюнуң хөй кезии кыргыттынган. Маңаа сөөлгү 25 чыл дургузунда бригадирлээн хоочун бригадир Куулар Дакпаевич Семис-оол кыргылданы баш удур планнап алган.

К. Д. Семис-оолдуң эки ажылын чүгле бригадазының кежигүннери эвес, саглыжылар ниитизи-биле мактап үнелеп келген. Ынчангаш Куулар Дакпаевич Семис-оолду Саглы көдээ Совединиң депутадының кандидадынга депшиткен. Оон чаңгыс чер чурттуглары июнь 20-де депутаттың кандидады дээш чаңгыс кижи дег бадылаарлар.

Куулар Семис-оолдуң бригадазындан күрүнеге дужаар 1600 баш иртти семиртип азыраары-биле үскенден бээр үр болган. Малчыннар оларны чаа-чаа одарлар солуп, семиртип турар.

Амгы үеде мурнакчы коммунист малчыннар Наган-Бура Кара-Сал, Ооржак Хүлер-оол, малчыннар Ооржак Нүржүт, Донгак Падан олар чайлаглаарында хонгулапканнар. Ооржак Баян, Кара-Сал Байыр, Саая Девер-оол кыштагларының үүрмек септелгезин кылып, өдээн бөлүп алганнар.

Дуржулгалыг бригадир 1982 чыдын хураганнарын кадарар малчыннарны шилип тыпкаш, хураганнарны үзүп эгелээн. Ол ышкаш хойнуң чайгы чуулдазын эрттиериниң графигин тургускан. Халыын малчыннары хоюн эртенгиниң дөрт шактан кежээ 10 шакка чедир одарладып, эң эки күштүг болдурар дээш аразында социалистиг чарыштыг ажылдап турарлар. СЭКП Төп Комитединиң май (1982 чыл) Пленумунуң шиитпирлерин амыдыралга боттандырар дээш, Халыын хойжу бригадазының коллективи арга-курлавырларны тып, шудургу ажылдап турар.

Совхозта партия, комсомол комитеттери кыргылда пунктуларында партия улусчу контроль, комсомол бөлүктерин тургускан, «Комсомолчу прожекторну» үндүрүп турар. Хойдан алыр «чымчак алдынны» саглыжылар хүлээнген хуусаазында чидириг чок алырынга бузуреддиглер.

Б. МОНГУШ,
совхозта партком секретары.

СИГЕН ДАЛГАНЫНЫҢ БЕЛЕТКЕЛИ

Мал чеминиң белеткелинге «Сүт-Хөл» совхозтуң Кара-Чыраа салбырының комсомолчулары болгаш аныяктары идепкейлиг киржип турар. Ылангыя Киров салбырында сес чыл школазының өөреникчилери кыска үениң дургузунда 18 тонна будук-бүрүнү белеткээн. Оларның база өске-даа ажыл-ишчилерниң белеткээни будук-бүрү-биле витаминниг сиген далганын бүдүрүп турар.

Амдызында 12 тонна витаминниг сиген далганын белеткээн.

ЧАЙЛАГЛАРЖЕ

Совхозтуң шээр-даа, бода-даа малын чайлаглардже үндүрген. Ак-Тал-Аксы, Кара-Чыраа сүт-бараан фермалары Хөндергейниң Чайлаг-Хемче көшкен. Алдыы, Үстүү Ишкиннерниң сериин чайлагаларынче малчыннар көшкен.

Б. ОНДАР.
«Сүт-Хөл» совхоз.

СЭКП ТК-ның май (1982 чыл) Пленумунуң шиитпирлерин, аңаа СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары эш Л. И. Брежневтиң «1990 чылга чедир үеде ССРЭ-ниң Аъш-чем программазының болгаш ону боттандырар талазы-биле хемчеглерниң дугайында» илеткелин республикада мурнакчы бүдүрүлгелерниң бирээзи—Кызылдың сүт заводунуң коллективи танышкаш, ону күш-ажылчы болгаш политиктиг улуг көдүрлүүшкүн-биле хүлээп алганнар.

Ында социалистиг чарыштың мурнуку одуруун диета болгаш сүт хүлээп алыр цехтер баштап, ай санында бедик көргүзүглерни чедип ап турарлар.

Аппаратчик Ольга Назаровна Блохина он сес чыл доктаамал ажылдап, бодунуң арга-сүмезин аныяктарга күзелдии-биле дамчыдып берип турар.

ЧУРУКТА: аппаратчик О. Н. Блохина.

В. КАРА-САЛДЫҢ фотолары.

СЭКП ТК-ның май (1982 чыл) Пленуму ССРЭ-ниң Аъш-чем программазын боттандырарынга чурттуң геологтары база улуг-хуузун киириштирип турарын онзалап демдеглээн.

Оон материалдары-биле Тываның геология-шинчилел экспедициязының коллективи танышкаш, ону күш-ажылчы көдүрлүүшкүннүг хүлээп ап, амыдыралга боттандырар дээш күженишкиннииг ажылдап турарлар.

Химия лабораториязында Нина Прокопьевна Кравцова хоочуннарның бирээзи. Ол аныяктарның дагдыныкчызы, бүдүрүлгениң мурнакчызы.

ЧУРУКТА: химик Н. П. Кравцова.

МОСКВА, ЭВИЛЕЛДЕШКЕН РЕСПУБЛИКАЛАРНЫҢ ХҮННЕРИ

Алдарлыг юбилейге —ССРЭ-ниң тургустунганының 60 чыл оюнга тураскааткан эвилелдешкен республикаларның хүннери Москвада, ССРЭ-ниң УАЧД-де июнь 21-де эгелээн.

Чурттуң кол делгелгезинге Таллинниң аялгалары чаңгыланган: эвилелдешкен республикаларның байырлал көрүлдезин Эстон ССР ажыткан ол. Эстонияның Компартиязының ТК-зының секретары В. А. Кяо баштаан республиканың делегациязын Москва акы-дуңма ёзу-биле чүректиң ханызындан чылыг уткаан. Оон составында — бүдүрүлгениң мурнакчылары болгаш чаартыкчылары, эртемниң болгаш культураның ажылдакчылары, партия, совет база хөй-ниити организацияларының төлээлекчилери. Эстонияның ажылчы чоннары найыралдың болгаш акы-дуңмалышкы чоруктуң байырлалын чаа-чаа чедиишкиннер-биле уткуп турарын аэропортка болган митингиге демдеглээн.

ССРЭ-ниң УАЧД-де кирген «Чаңгыс өг-бүледе» деп юбилей делгелгезинде республиканың экспозициязы эстон улустуң чогаадыкчы күш-ажылының бүгү талаларын көргүзүп турар. Акы-дуңма улустарның найыралдыг интернационалчы өг-бүлезинге Балтий далай эриинде крайның чурттакчы чонунуң угаан-бодал байлаа долузу-биле ажыттынган.

Эстония Россия Федерациязындан янзы-бүрү машиналарны, Украинадан даг-тывыш дериг-херекселдерин, Белоруссиядан автомобильдерни ап турар. Хөмүр-даш болгаш нефть, балык тудар суднолар болгаш тараа ажаар комбайннар, металл болгаш хөвең Прибалтикаже чурттуң янзы-бүрү булуңнарындан кээп турар. Эстония акы-дуңма республикаларже машина тудуушкунунуң продукциязын, электриниг шимчедикчилерни, цементини, хереглел бараанларын чорудуп турар. Делегейде бүдүрүп турар траншея казар илчирбелиг экскаваторнуң дөрттүң бирээзи-ле Эстониядан чоруп турар. Оларны ында ЭДЧ кежигүннери чурттарның кады ажылдажылгазының үлүү-биле кылып турар.

Делгелгеде республиканың аграр угланыышкыны база көргүстүнген. Ол адыр ында бүгү чуртка опза чугула апарган эът-сүт угланыышкынныг мал ажылынга болгаш бекон кылыр хаван ажылынга специализастаттынган. Делгиирлерниң бирээзин республиканың бүгү районнарында тургустунган агроүлетпүр комплекстериниң дуржулгазынга тураскааткан.

Юбилей делгелгезинде көргүскен хоорайларның болгаш суурларның чаа тудугларының архитектура ансамбльдериниң хевири опза солун көрүштүг. Эртемге болгаш культурага, кадык камгалалынга болгаш улус өөредилгезинге республиканың салыышкынның калбаа-биле көргүскен. Чижээ, эстон эртемденнер ниити-эвилел чергелиг 50 ажыг эртем-техниктиг программаларның боттанырынга киржип турар.

Эстон ССР-ниң Москвада эгелээн хүннериниң программазы солун болгаш хапы утказыг. Москвачылар-биле ужуражыышкыннар, дуржулга солчулгазы болгаш күш-ажылчы коллективтерге беседалар ындыг болур. Эстонияның бот-тывынгыр артистери боттарының уран чүүлүн найысылалдың чурттакчыларынга болгаш аалчыларынга көргүзер.

И. НОВИКОВ,
СЭТА-ның корр.

КАРДИОЛОГТАРНЫҢ ДЕЛЕГЕЙ КОНГРЕЗИ

Кардиологтарның IX делегей конгрези Кремльдиң Съездилер ордузунга июнь 20-де байырлыг байдалга ажыттынган. Оон ажылында делегейниң 65 чурттарының беш муң ажыг суроглыг эртемденнери, эмчилери болгаш кадык камгалалының национал албаннарының төлээлекчилери киржип турар.

Президиумда — кардиологтарның делегей ниитилелиниң болгаш федерациязының, Кадык камгалалының делегей организациязының удуртукчулары, суроглыг эртемденнер. Олурушканнарның аразында — ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының оралакчылары В. Н. Макеев биле Г. И. Марчук.

Конгрессти ажыдып тура оон президентизи академик Е. И. Чазов мынча дээн:

— Делегейниң кардиологтарын кижи төрелгетенниң кайы-даа үеде көрүп көрбээни эң нептерээн аарыг-биле демиселге боттарының улустарынга дузалаары деп чаңгыс изиг күзел каттыштырып турар.

Чүректиң болгаш дамырларның аарыглары кижилерге чүгле хоочуралды база кажыыдалды чедиреринден аңгыда, социал-экономиктиг чидириглерни эккеп турар. Ол айтырыг бөгүн медицинаның айтырыындан бүгү чурттарның чазактарын болгаш хөй-ниитизин дүвүредип турар апарган. Чогум-на ынчангаш эртемденнерниң национал хамаарылгазы, политиктиг үзел-дери болгаш шажын-чүдүлгеге хамаарылгазындан хамаан чокка күженишкиннери кадык чүрек дээш демиселде каттыштынган.

Бис бөгүн кардиологияның болгаш аңаа чоок адырларның шапкын хөгжүлдезиниң херечилери, улуг ажыдыышкыннарның мурнунда туруп турар бис. Совет кадык камгалалының база медицина эртемниң хөгжүлдезин чугулалап тура, оратор совет кардиологтар күрүнениң чаңгыс аай программазын ёзугаар ажылдавышаан, 1981 чылда чүрек-дамыр аарыгларындан өлүрүүнүң деңнелин элээн эвээжеткенин дыңнаткан.

СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Л. И. Брежневтиң конгрессиниң киржикчилеринге болгаш аалчыларынга байыр чедириишкинин чыылганнар үргүлчүлелдиг адыш часкаажыны-биле уткаан.

Кардиологтарның делегей ниитилелиниң болгаш федерациязының мурнундан оон президентизи профессор Г. Нойфельд чүве чугаалааш, IX делегей конгрезин Москвага эрттирер арганы бергени дээш өөрүп четтиришкинин илереткен. Москвага бо конгресс делегейге үре-түңнелдиг кады ажылдажылганың үндезинин тургузар боор деп, ол чугаалаан.

ССРЭ-ниң кадык камгалал министри С. П. Буренков, ССРЭ-ниң Эртемнер академиязының оралакчы-президентизи Ю. А. Овчинников, Моссоветтиң күүскомунуң даргазы В. Ф. Промыслов олар конгресске байыр чедирип чүве чугаалаан.

Кардиологтарның IX делегей конгрезинге июнь 21-де чүрек-дамыр аарыгларының шинчилээшкиннериниң, эмнээриниң база профилактиказының чаа-чаа арга-методтарының дугайында дуржулга солчулгалыг илеткелдер, дыңнадыглар эгелээн. Проблемниг секцияларның болгаш симпозиумнарның хуралдарынга чүве чугаалаары-биле 600 ажыг специалистер күзелин илередип бижиткен.

Кызыл Преснияда делгелге комплекизиниң эң улуг павильонунда «Кардиология-82» деп делегей делгелгезиниң ажыдыышкыны база ол хүн болган. Ында 23 чурттарның 400 фирмаларының кардиологияда ажыглап турар дериг-херекселдерин база ажыткан делгээн. Совет делгиир эң улуу боор турар.

ХҮЛЭЭЛГЕДЕН ХӨЙНУ

«Күш-ажылдың хостуу» совхозтуң Эйлиг-Хем салбыры бөдүүн дүктүг, тус черниң байдалынга таарржыр шээр малды өстүрүп турар. Олар бо хүннерде ССРЭ-ниң Аъш-чем программазын боттандырарынга боттарының үлүүн кадып, социалистиг хүлээлгелерин күүседиринге бедик күзел-соруктуг чорууп көргүскен.

Ылаңгыя хой кыргылдазының кампаниязы организастыг чорууп турар. Бо хүннерге чедир кыргыкчылар 3 муң ажыг хойну кыргаан. Дүктүң шынары, арыы, экп ажаалдазы дээш хемчеглерни алганы эки. Салбырның ажыл-ишчилери бир хойга оңаштыр санаарга, 700 грамм дүктү пландан ажыр ап турар. Пландыг оңаалдаларны Алдын-оол Сувак, Оюмаа Дыдыш-оол, Түлүш Сувак хүнүнде 140-150 хуу күүседип, чарышка тиилекчилер болуп турар.

Шагдыр Түлүш, Прокопий Хуурак, Василий Чаш-оол болгаш өске-даа хойжуларның малының дүгү терең, чаагай болган.

А. НАТПИТ-ООЛ.

ТЫВА АССР-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ БЕШКИ ЧЫЫЖЫНГА СОҢГУЛДАЛАР ТАЛАЗЫ-БИЛЕ БАЙ-ТАЙГА РАЙОНДА КЫЗЫЛ-ДАГНЫҢ № 35 СОҢГУЛДА ОКРУГУНУҢ ОКРУГ СОҢГУЛДА КОМИССИЯЗЫНЫҢ ДЫҢНАДЫЫ

1982 чылдың июнь 20-де Тыва АССР-ниң Дээди Совединге соңгулдалар талазы-биле Бай-Тайга районда Кызыл-Дагның № 35 соңгулда округунга соңгулдалар болган.

Ук округка болган соңгулдаларга соңгукчулар 100 хуу киришкен.

Депутатка кандидат эш Олег Ховалыгович Хопуя дээш бүгү соңгукчулар 100 хуу бадылаан.

Тыва АССР-ниң Дээди Совединге соңгулдалар талазы-биле Бай-Тайга районда Кызыл-Дагның № 35 соңгулда округунуң округ соңгулда комиссиязы.

ТЫВА АССР-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ БЕШКИ ЧЫЫЖЫНГА СОҢГУЛДАЛАР ТАЛАЗЫ-БИЛЕ БАРЫЫН-ХЕМЧИК РАЙОНДА ХӨНДЕЛЕҢНИҢ № 50 СОҢГУЛДА ОКРУГУНУҢ ОКРУГ СОҢГУЛДА КОМИССИЯЗЫНЫҢ ДЫҢНАДЫЫ

1982 чылдың июнь 20-де Тыва АССР-ниң Дээди Совединге соңгулдалар талазы-биле Барыын-Хемчик районда Хөнделеңниң № 50 соңгулда округунга соңгулдалар болган.

Ук округка болган соңгулдаларга соңгукчулар 100 хуу киришкен.

Депутатка кандидат эш Алдын-оол Кангаевич Канзай дээш бүгү соңгукчулар 100 хуу бадылаан.

Тыва АССР-ниң Дээди Совединге соңгулдалар талазы-биле Барыын-Хемчик районда Хөнделеңниң № 50 соңгулда округунуң округ соңгулда комиссиязы.

ТЫВА АССР-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ БЕШКИ ЧЫЫЖЫНГА СОҢГУЛДАЛАР ТАЛАЗЫ-БИЛЕ ЧӨӨН-ХЕМЧИК РАЙОНДА БАЯН-ТАЛАНЫҢ № 59 СОҢГУЛДА ОКРУГУНУҢ ОКРУГ СОҢГУЛДА КОМИССИЯЗЫНЫҢ ДЫҢНАДЫЫ

1982 чылдың июнь 20-де Тыва АССР-ниң Дээди Совединге соңгулдалар талазы-биле Чөөн-Хемчик районда Баян-Таланың № 59 соңгулда округунга соңгулдалар болган.

Ук округка болган соңгулдаларга соңгукчулар 100 хуу киришкен.

Депутатка кандидат эш Анатолий Григорьевич Горелов дээш бүгү соңгукчулар 100 хуу бадылаан.

Тыва АССР-ниң Дээди Совединге соңгулдалар талазы-биле Чөөн-Хемчик районда Баян-Таланың № 59 соңгулда округунуң округ соңгулда комиссиязы.

ТЫВА АССР-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ БЕШКИ ЧЫЫЖЫНГА СОҢГУЛДАЛАР ТАЛАЗЫ-БИЛЕ ТОЖУ РАЙОНДА ИЙИНИҢ № 113 СОҢГУЛДА ОКРУГУНУҢ ОКРУГ СОҢГУЛДА КОМИССИЯЗЫНЫҢ ДЫҢНАДЫЫ

1982 чылдың июнь 20-де Тыва АССР-ниң Дээди Совединге соңгулдалар талазы-биле Тожу районда Ийиниң № 113 соңгулда округунга соңгулдалар болган.

Ук округка болган соңгулдаларга соңгукчулар 100 хуу киришкен.

Депутатка кандидат эш Күнзелмаа Деверековна Донгурбан дээш бүгү соңгукчулар 100 хуу бадылаан.

Тыва АССР-ниң Дээди Совединге соңгулдалар талазы-биле Тожу районда Ийиниң № 113 соңгулда округунуң округ соңгулда комиссиязы.

ССРЭ-60

ДЭЭШТИГ, ЧАА АРГАЛАР-БИЛЕ

Төрээн чурттуң алдарлыг юбилейин телептиг уткуур дээш социалистиг чарышты күш-ажылчы коллективтерге калбартпышаан, планныг онаалдаларны күүседиринче ажылчы чоннарны мобилизастаарынга политмассалыг ажылдың янзы-бүрү хевирлерин районнуң партия организациялары ажыглап турар. Оон иштинде бир кол черни ажылчы чоннарның, аныяктарның интернационалдыг кижизидилгези ээлээн.

СЭКП-ның XXVI съездизиниң шиитпирлеринге дүүштүр политиктиг өөредилгениң чечкилерин, лекция пропагандазын, кескү агитацияны, культура албан черлерин, чоннуң чурттап турар черлерин дамчыштыр интернационалчы кижизидилгени районда элээн идепкейжиткен. «Алдан-Маадыр», «Чыраа-Бажы, «Большевик», СЭКП-ның XXII съездизи аттыг совхозтарда, райкүүскомнуң сан килдизинде, орук сентелге-тудуг участогунда, районнар аразының «Сельхозтехника» каттыжыышкынының күрүне банкызында, 463 дугаар КМК-да партия, профэвилел, комсомол организациялары, школалар коллективтери ажылчы чоннарны, өөреникчилерни совет патриотизмге болгаш социалистиг интернационализмге кижизидер талазы-биле элээн ажылдарны чорудуп, чамдык дуржулганы мөөңнеп алган. Элээн хөй политшколаларның пропагандистери СЭКП-ның ленинчи национал политиказының, ССРЭ-ниң тургустунганының төөгүлүг ужур-дузазының, ооң бүгү талалыг хөгжүлдезиниң, совет демократияның, совет кижилерниң культурлуг чаагай амыдыралының чечектелиишкининиң, Төрээн чуртувустуң экономиктиг хөгжүлдезиниң талазы-биле темаларга тайылбыр ажылдарын амыдырал-биле холбап чорудуп турар. «Алдан-Маадыр» совхозтуң партия организациязында Н. Б. Монгуш, З. К-С. Ондар, суггарылга системазының эргелелинде Н. Н. Менге, «Чыраа-Бажы» совхозта Д. Демчик олар ышкаш пропагандистер партийжи даалгаларын ак сеткилдиг күүседип, партияның өткүт үнүн чон ортузунга пропагандалаарынга, интернационалчы кижизидилгени сайзырангайжыдарынга идепкейлиг киржип келген.

Күш-ажылчы коллективтерде, школаларда партия организациялары, херээженнер чөвүлелдери интернационалчы кижизидилгениң чаа-чаа аргажевирлерин ажыглап турар. «Искра», «Алдан-Маадыр» Карл Маркс аттыг совхозтарда, орук сентелге-тудуг участогунда, районнуң кижи эмнелгезинде партия, профэвилел организациялары ССРЭ-ниң улустарының акы-дуңмалышкы найыралының, эвилелдешкен болгаш автономнуг республикаларының социал-экономиктиг хөгжүлдезиниң дугайында лекцияларны, беседаларны, номчулганы план ёзугаар эки организастаан.

Районнуң чурттакчылыг суурларынга эш Л. И. Брежневтиң «Сактыышкыннар» деп номунга номчулга конференцияларын эрттиргилээни кижизидикчи улуг ужур-дузалыг. Районнуң партия организациялары идеология ажылдакчыларының күжү-биле «Мээн Төрээн чуртум—ССРЭ», «Төрээн Тывам», «Мен Совет Эвилелиниң хамаатызы мен» деп темаларга лекция, беседаларны чоннуң чурттап турар черлериниң аайы-биле эрттирип турар. Акы-дуңмалышкы республикалар ажылчы чоннарының социал-экономика болгаш культуразының хөгжүлдезин, найыралын көргүскен монтажтарны, темалыг буланнарны, альбомнарны агитквартиралардан, кызыл-булуңнардан бо-ла көрүп болур. СЭКП-ның XXII съездизи аттыг совхозтуң библиотеказында ССРЭ-ниң 60 чылынга тураскаадкан делгелгелерни дерип кылганы көрүштүг.

Ол ышкаш «Большевик», «Чыраа-Бажы», Карл Маркс аттыг совхозтарның Культура бажыңнарынга, Кызыл-Тайга клувунга эвилелдешкен республикаларга тураскаадкан кежээлерни организастаан.

ССРЭ-ниң 60 чылынга болгаш эвилелдешкен республикаларга тураскаадкан фестиваль районда ам чорупт турар. Бот-тывынгыр уран чүүл коллективтериниң программаларында эвилелдешкен республикаларның национал ырларын, танцыларын, оларның чогаалчыларының шүлүктерин киирген. «Сүт-Хөл», «Чыраа-Бажы», «Большевик», «Тыва», «Хөндергей» совхозтарда агитквартиралар эвилелдешкен республикаларга тураскаадкан концерттерни чонга көргүскен.

Районнуң ажылчы чоннары акы-дуңмалышкы МАР-ның кожавыста аймактары-биле найыралчы харылзаалыг. Эрткен чылын районга совет-моол найырал ниитилелиниң район салбырын тургускан. Чадааның № 1,3, Бора-Тайга, Чыраа-Бажы школаларында совет-моол найыралга тураскаадкан тускай булуңнарны кылган.

Ажылчы чоннар Украин, Белорус, Казах өске-даа эвилелдешкен республикаларның солун, сеткүүлдерин чагыдып алган номчуп турар. Болгария, Венгрия, Румыния, Куба ышкаш чурттарның журналдарын улуг сонуургал-биле чон номчуп турар.

Оон ыңай Украин ССР-ниң Ровно облазының, Ровно, Дубно хоорайларының, Деражно суурнуң чурттакчылары-биле районнуң ажылчы чоннары харылзаазын доктаамал тудуп келгени интернационалчы кижизидилгеге улуг ужур-дузалыг.

ВЛКСМ райкому, районнуң шериг комиссариады, ДОСААФ, өске-даа организациялар аныяктарның шериг-патриоттуг кижизидилгезиниң талазы-биле чамдык ажылдарны чорудуп, дайынның болгаш күш-ажылдың хоочуннары-биле ужуражылгаларны организастап келген.

Амгы үеде районда 20 напиянын телээлекчилери чурттап, бир дем-биле ажылдап, он бирги беш чылдың онаалдаларын күүседиринге үлүүн киирип турарлар. Күш-ажылчы коллектив, школа бүрүзүнде партия организациялары СЭКП-ның ленинчи национал политиказының, ооң ачызында бөгүнгү Тыва—амгы үениң индустриалдыг, бедик хөгжүлделиг кадээ ажыл-агыйлыг, социалистиг культуразы чечектелген республика апарганының дугайында тайылбыр ажылын кижизидилге-биле холбаштырып турар. Районнуң 13 школазында интернационалчы клубтар ажылдап, олар Совет Эвилелиниң, МАР-ның, Болгарияның, Венгрияның, социалистиг өске-даа чурттарның школаларының өөреникчилери-биле харылзааны быжыктырган.

СЭКП ТК-ның идеологтуг болгаш политика кижизидилгелиг ажылды улам ыңай экижидер дугайында доктаалын амыдыралга боттандырар талазы-биле ажылда чедир кылза чогуур чүүлдер ам-даа бар. Хөй коллективтерде партия организациялары интернационалчы кижизидилге талазы-биле пропаганданы кошкак чорудуп кан. Ынчангаш бо ажылды күштелдирип, хөй-ниити организацияларының күжүнге даянгаш кижизидилге ажылын комплекстиг чорудары чугула болуп турар.

Партия организациялары, кедээ Советтер Культура бажыңнарын, библиотекаларны ажылчы чоннарның кижизидилгезинге ам-даа четпес ажыглап турар. Интернационалчы кижизидилгеге кескү агитацияны, кинолорны чедир ажыглавайн келген. Хөй-ниити черлери, культура одагларны, школалар интернационалчы кижизидилге талазы-биле кескү агитацияның дериг-херекселдери-биле багай хандыртынган. Ол ышкаш чамдык коллективтерде, суурларда корум-чурум үрээр, арагадарыже сундугар, хөй-ниити черлеринге боттарын шын ап чорбас ийи-чаңгыс кижилер, өске-даа четпестер ам-даа бар.

Районнуң улус ажыл-агыйында кескү чедиишкиннер бар-даа болза, чедир шиитпирлеттинмээн айтырыгларның барын уттуп болбас. Четпестерни эдип алырынче районнуң бүгү партия организацияларының кичээнгейин углаар ужурлуг.

Партияның болгаш чазактың улуг сагыш салыышкынынга харыы кылдыр СЭКП ТК-ның май (1982 ч.) Пленумунуң шиитпирлерин, он бирги беш чылдың планнарын боттандырарынга районнуң ажылчы чоннары боттарының энергиязын харамнанмайн, телептиг салыышкынын киирерлер. Чоннуң интернационалчы кижизидилгези ол бүгүнү боттандырарының бир дээштиг чепсээ болур.

Н. ДАЖЫНМАЙ,
«Шынның» корр.
Чөөн-Хемчик район.

ДААЛГАДАН АЖЫР

Суггарылга системаларының Көк-Тей эргелелиниң Баян-Колдуң шелдеринде ажылдап турар мелиораторларында 400 гектар суггаттыг чер быжыглаттынган. Ында тараа культураларының чайгы суггарылгазын шынарлыг чорудуп турган, эзбек дүжүттү өстүрүп алыр дээш олар чай-шелээн чок ажылдап турарлар.

Оларның аразында чаашкынналдырып суггарар ДДА-100М машинаның башкарыкчызы, дуржулгалыг тракторист А. Клименковуң ажылы мактадыг. Анатолий Васильевич сезон дургузунда 100 гектар шелду суггарар, оон бедик дүжүттү өстүрер хүлээлгени алган. Оон сезу ажыл-херээ-биле карышпайн турар: ээлчег дургузунда дөрт гектарны суггарар даалгазын ол 6-7 гектар кылдыр күүседип турар.

ЧУРУКТА: А. В. Клименко.
А. МЕЛЬНИКОВТУҢ фотозу.

ШАЛЫПЧЫ АВТОГРЕЙДЕРИСТ

Самагалдайның орук-тудуг сентелге участогунуң коллективи он бирги беш чылдың ийиги чылының ийиги кварталының күш-ажылчы ээлчээнче кирген. Коллективтиң бүдүрүлгечи көргүзүглеринге бодунуң үлүүн автогрейдерист К. К. Бумбаажай база киирген.

Каадыр Кармаевич ук участоктуң хоочун механизаторларының санынга кирип, ай, кварталдың хууда планныг даалгаларын 110-115 хуу күүседип келген. Төрээн коллективинге сес чыл дургузунда ажылдааш, эш-өөрүнүң хүндүткелин чаалап алган. Мурнакчы механизаторнуң чуруун орук-тудуг сентелге участогунуң хүндүлел самбыразында киирген.

Шалыпчыларның одуруунда кирген автогрейдерист юбилейлиг чылдың ийиги кварталының онаалдаларын чедиишкинниг күүседир дээш эрес шалып ажылдап турар.

Т. КУНГА,
Тес-Хем район.

ЧУРУКТА: автогрейдерист К. Бумбаажай ажылче үнеринге белеткенип тур.
АВТОРНУҢ фотозу.

Политиктиг, экономиктиг өөредилге

ЭКИ ШЫНАРЛАРГА КИЖИЗИДЕР

Тыва АССР-ниң Кадык камгалал министерствозунуң чанында марксизм-ленинизмниң үндезиннерин өөренир школа өөредилге чылының түңнелин үндүрген. Ооң дыңнакчылары кадык камгалал министерствозунуң аппаратының, санитар чырыдыышкын бажыңының, медицина статистиказының, күш-культура диспансериниң ажылдакчылары болуп турар. Олар «Амыдыралдың социалистиг хевири» деп курсту өөренген. Бо теманы шилип алганы таварылга эвес, чүге дээрге, эмнелге ажылдакчылары эң-не чазык-чаагай, кижилерге эптиг-ээлдек, дыңнангыр, чоок, ак сеткилдиг болгаш өске-даа эки кижизиг шынарлар сиңниккен болур ужурлуг болгай. Школаның кичээлдеринге ол шынарларны улам быжыглап, хаңылаткан.

Күш-культура диспансериниң коллективин мактаар болдадым. Олар, чаңгызы хөйү дээш, хөйү чаңгызы дээш деп принцип ёзугаар ажылдап, чурттап, коллективтиң хөй-ниити херээнге идепкейлиг киржип турарлар. Марксизм-ленинизмниң үндезиннерин өөренир школа оларның билиин немээн база хаңылаткан.

Школаның дыңнакчылары кичээлдерге үргүлчү олуржуп, бердинген темаларны сундулуг өөренип, онаалгаларны доктаамал эки шынардыг кылдыр күүседип ап келгеннер. Оларның бирээзинге кадык камгалал министерствозунуң кол бухгалтери А. И. Тарасова хамааржыр. Ооң назыны улгатса-даа, билиглерни чедип алыр дээш өөредилге чылының дургузунда кичээлдерге идепкейлиг киржип келген. Интернационализм темазынга зачётка ооң харыызын улус улуг сонуургал-биле дыңнаан. Теория талазы-биле шын харыылааш, оон чижээнге Тываның сайзыралын көргүскен. Үжен, дөртен чылдарда Тываның хөгжүлдезин чугаалааш, совет эрге-чагырганың чылдарында каңый хире сайзырааның айыткаш, ол бүгү совет улустуң интернационалчы эп-найыралының, кады ажылдажылгазының ачызында боттанганын демдеглээн. Шак ындыг эки харыыны берип турар дыңнакчылар школада эвээш эвес.

Школаның дыңнакчылары СЭКП ТК-ның май (1982 чыл) Пленумунуң материалдарын улуг сонуургал-биле өөренип эрткен. ССРЭ-ниң Аъш-чем программазын боттандырарынга эмнелге ажылдакчылары улуг үлүүн киирер, ынчангаш кижи бүрүзү онаашкан херээн харысалгалыг күүседирин аазаан.

С. САВЫР.

БИЛИИ БЕДЭЭН

Бо өөредилге чылында Барыын-Хемчикте «Шекпээр» ортумак школазының башкылары партия өөредилгезиниң системазынга 37 кижи хаара тудтунган. Олар өөредилге программазын ёзугаар лекцияларны дыңнап, практиктиг болгаш семинар кичээлдеринге идепкейлиг киржип, рефераттарны бижип, конспектилерни кылып, боттарының политиктиг билиин бедиткеннер.

Өөредилге чылының дургузунда С. Бидзимаа, М. Арандол, У. Кужугет болгаш өскелер-даа чаңгыс-даа кичээл үзейн, бердинген онаалгаларны чугаалажырынга идепкейлиг киржип келгеннер. Дыңнакчылар Т. Куулар, Т. Оормак, Ч. Чамыш, В. Кежикей утка-шынары хаңы рефераттарны бижээннер.

Партия өөредилгезиниң түңнел кичээлинге дыңнакчылар зачёт дужааган, ниитизи-биле багай эвес билиглиин көргүскеннер.

Пропагандист К. Кинсан дыңнакчыларга быжыг билиглерни бээр дээш кичээл бүрүзүнге хыналчалыг белеткенип турган, ынчангаш түңнелдери эки болган.

Ө. КУУЛАР.

Кызылдың «Саян» универмагында экономиктиг школаның дыңнакчылары бодунуң ажылын экижидеринге хамаарышкан айтырыгларны кичээлдерге сайгарып көрүп, политиктиг билиин болгаш ажылының талазы-биле мергежилин бедидип келген. Өөредилге чедиишкинниг ажылдарынга дузалаан. Универмаг бо чылдың эрткен беш айларында бараан саарыының планын ажыр күүсеткен.

Универмагтың директору Лидия Николаевна Корягина дуржулгалыг пропагандист. Ынчангаш кичээлдерни идейтеоретиктиг бедик деңнелге эрттирип, амыдыралга, салдынган сорулгалар-биле сырый холбап турар.

ЧУРУКТА: пропагандист Л. Н. Корягина.
А. МЕЛЬНИКОВТУҢ фотозу.

ЧАРЫШТЫҢ ТИИЛЕКЧИЛЕРИ

Чадаананың үлетпүр комбинадының цехтер аразында социалистиг чарышты ай, квартал санында түңнеп үндүргеш, аңаа тиилекчи болганнарга шаңнал-мактаалды чогуур үезинде тывыскан келген.

Чаңчыл болган ындыг түңнээшкиниң бирги квартал соонда ийи ай эртеде база үндүрген. Ооң түңнелинде чарыштың мурнуку одуруунче чугай өрттедир цехтиң ажылчыннары кирген. Олар беш айларның иштинде 330 тонна чугай өрттедир планныг онаалдазын 164 хуу күүсеткеш, чартык чылдың онаалдазын хуусаадап эрте чедиишкинниг боттандырган. Күш-ажылчы ол чедиишкинге сорук кирген ол цехтиң ажылчыннарындан Доржу Хомушку, Ханды Сүрүң болгаш Зоя Тюлюш олар боттарының мурнакчы ажыл-ижи-биле доктаамал мактадып келген.

Чарыштың ийиги черни бүдүрүлгениң чазанылга цеги алган.

Ол үениң иштинде Улуг-Хөндергейниң Ак-Хемде ыяш белеткекчилериниң (бригадири Сарыг-оол Куулар) бригадазы 2100 кубометр ыяш белеткээш, ниити планныг онаалдазын 116 хуу чедирген. Тайгада белеткеттинген ыяштарны чолаачылар Билик Донгак болгаш Василий Ондар үзүктел чок сөөртүп, ыяш дилер цех девискээринде эккеп дужурген.

Чадааның үлетпүр комбинадының коллективи эрткен беш айларның күрүне планын чедиишкинниг күүсеткеш, 258 муң рубльдиң продукциязын бүдүрген. А ону сайгарарының планын 228 муң рубль чедирип, планын 104,1 хуу күүсеткен.

А. МОНГУШ.

АЛАШТЫҢ МАЛЧЫНЫ

«Барлык» совхозтуң Хөнделен салбырында өшкү кадарчызы Сагды Динмидекович Кужугет Алаштың Үстүү-Ак-Хөлде чайлаглап чеде берген. Малчында 244 төрүүр өшкү быжыглаттынган. Төрүүр 100 башка онааштыр 100 анайны камгалап, бир өшкүден 800 грамм дүктү кыргып алган.

Чайлаглап кежериниң мурнунда кыштааның девискээрин аштап, үүрмек септелгезин кылып, 10 тонна өдекти белеткен. Ол чылдың-на бодунуң күжү-биле 10 тонна сигенни кескеш, кыштаанга сараатап алыр чаңчылдыг.

Өгнүң херээжен ээзи Сесенмаа Дуучун-ооловна-биле 25 чыл дургузунда үзүктел чок малчыннап, чыл бүрүде бедик көргүзүглерни чедип ап келген. Сагды Динмидековичиниң күш-ажылын Совет чазак үнелеп, ону «Күш-ажылчы алдар» орденниң үшкү чергезибиле шаңнаан.

Олар чүгле боттарының онаашкан ажылынга кызымак эвес, уругларның өөредилге кижизидилгезинче доктаамал кичээнгейни салып турар. Уругларының улуу Кызылдың башкы институдунда, 6 кижи Кызыл-Мажалык ортумак школазында эки өөредилгелиг. Оларны чайгы дыштаңылгазының үезинде мал ажылынга өөредип турар.

— Бистиң бригадавыста малчыннарга зоовет өөредилгениң ай санында организастап эрттирип, малды ажаарының болгаш оон янзы-бүрү аарыгларынга удур демиселди чорударының бедүүн аргаларын өөредип турарындан, мал аарый бергенде ону бодум сыкыртып эмнеп аптар аргаларны өөрениң алдым.

Бо чылын өшкү кадарчызы Машпалдыр Кужугет-биле социалистиг чарыштыг бис. Оон түңнелин бо чартык чылда үндүрер. Ынчаарда кым тиилекчи болганы көстү бээр боор—деп, Сагды Динмидекович чугаалап турар.

Л. ХЕРТЕК.
Барыын-Хемчик район.

ЧУРТТАКЧЫЛАРНЫҢ ХУРАЛЫНГА

«Торгалыг» совхозтуң Чаа-Суур салбырының ажыл-ишчилериниң ниити хуралы чоокта чаа болуп эрткен. Аңаа Чаа-Суур кедээ Совединиң девискээринде хөй-ниитиниң корум-чурумунуң камгалалының дугайында айтырыгны чугаалашкан. Ол талазы-биле дыңнадыгны Чаа-Суур кедээ Совединиң күүском даргазы С. Ч. Седен кылган.

Советтиң девискээринде хөй-ниитиниң корум-чурум быжыглаар талазы-биле алдынып турар хемчеглерни айытпышаан, ук айтырыгда чедир шиитпирлеттинмейн турар чүүлдерни ол шүгүмчүлекчи ёзу-биле айыткан. Хөй-ниитиниң корум-чурумун быжыглаар херекке бот-башкарылгалыг хөй-ниити организацияларының эш хуу сулунуң ажылының харылзаа, дем чогун хуралга санал бергеннер чөптүг шүгүмчүлээн. Эки тура улусчу дружинаның ажылында четпестер бар, үлегерлиг корум-чурумну чедип алыр дизе кандыг хемчеглер алза экил дээр дугайында чугаа хуралга болган.

К. ДОНГАК.

Хоорай, суурларывыс аян-шинчизи

ТӨРЭЭН СУУРУВУСТА

Хандагайты—Тываның улуг суурларының бирээзи. Эрткен беш чылда безин төрээн суурувуска улуг өскерилгелер, чаартылгалар болгулаан, чаа тудуг-сур, кудумчулар, микрорайоннар немешкен, бедик күштүг электри шугумун киирген, ак-көк экраннар бажың бүрүзүнде.

Хандагайты суур чылдан чылче херип базымнарны кылып турар. Бо хүннерде ында чаа школаның, автостанцияның тудуу туттунуп эгелээн. Асфальтылыг орук арт-сын ажыр суурувусче шөйлүп кел чыдар. Хөгжүлде орук-биле келир дижир болгай, ынчангаш оон-биле кады биске ам-даа чаартылгалар, өскерилгелер болур.

Суурнуң бетинде арыг онза чараш, чаагайжыдылгага кончуг таарымчалыг. Ол ынчаар терек, тал, шиви, дыт безин эки өзүп болур. Суурнуң чурттакчылары төрээн суурун чаагайжыдып, улам аян-шинчи кирери-биле кудумчуларга, бажыңнарының девискээринге тарымал үнүштерни тарып алгылаан өстүрүп турар. Суг-биле хандырылга бурүн шиитпирлеттинген, микрорайон бүрүзү кудуктарлыг. Ынчангаш тарымал үнүштерниң суггарылгазы эки, үзүктелиишкин чок. Ажаалда-хайгааралдың багайындан каш чыл мурнунда кадып, курган турган парк катап нөгзарарып келген. Суурну улам аян кирип турар апарган. Ону катап тургузар, тарымал үнүштерни олуртурунга, ажаарынга суурнуң чурттакчызы ажылчын Седен Дамбааның үлүү улуг болган. Стадион, ногаан театр чаартынган.

Хандагайты—Тываның кызыгаар районунуң төвү болганда ында чедир көөр, кылыр ажылдар ам-даа хөй. Маңаа кожавыс Моол Арат Республиканың төлээлери—аалчылар бо-ла келир. Ындыг болганда тыва чоннуң национал овур-хевирин көргүскен скульптурлуг дүрзү-хевирлерден тургузуп, уран-чараш угулзалар-биле шимеп-каастаза деп күзел бар. Моол, тыва өннүктерниң найыралын көргүскен музейни, делгелгени ажытса кандыг ирги? Найыралдың оруунга көрүштүг, чараш дериг-шимелдени кылыры күзенчиг. Ындыг арга тургустунуп келзе, суурнуң чурттакчылары ону кылчырынга күзелдиг-биле киржир. Чүге дээрге чаагайжыдылга бүгүдениң херээ болгай. Хандагайтыжылар төрээн суурун эки чаагайжыдып, улам аян-шинчи кирер дээш демниг ажылдаарлар.

Н. ООРЖАК.
Өвүр район.

КАТАП ТУРГУССА КАНДЫГЫЛ?

Мооң мурнунда чылдарда Мугур-Аксынга туйбу бүдүрер тудуг звенозу ажылдап турган. И. Седең удурткан ол звено херээженнерниң болгаш школачыларның киржилгези-биле чылда ортумаа-биле 300 муң чедир туйбуну кылып, ону өске коллективтерге дузазу-биле ажылгаарының ажыктыын бадыткаан. Ону бүдүреринге 40 хире ажылчын, доврак сөөртүр бир трактор, ону бастырар 10 аът хереглеттинип турган.

Ук звено ол ажылды бүдүрүкчүлүг кылып, ай планнарын күүседип келген. Ооң соонда аңаа туйбу заводу тудар дугайында тускай доктаалды хүлээп алган. Заводтуң дериг-херекселдерин Кызылдан «Малчын» совхозтуң баазазынга сөөртүп эккелген. Пресстер болгаш электри күжү-биле доврак чүдүрер херекселдерни аңаа дужуруп каан. Ону ынчангы колхоз даргазы турган Б. Кошкар-оол херекке албаан. Харын-даа чамдык херекселдерни өскээр саткылапкан. Өскелери «Сельхозтехника» организацияларының бүрүүзү-биле чедир аазбаанындан ажыглаттынмайн барган.

Туйбу бүдүрүлгезиниң тургузары дээрге-ле тус черге тудуг материалдарын ковудедир-дир. Тудугга чарыгдаар акша-хөреңгини камнаар алырының бир магадылалы-дыр.

1981 чылда «Мөген-Бүрен» совхозка Кызылдың туйбу заводундан 7 муң туйбуну сөөртүп алыр чөпшээрелди Кедээ ажыл-агый министерствозу берген. Совхоз ооң 4 муңун сөөртүп алган. Ынчалза-даа 600 хире километр черге ону сөөртүп эккеп алырга, оон 12 хуузу ажыглаар эргажок болган. Мурнунда ажыглап турган туйбузунга көөрде, бо удаада аңаа 2,1 катап хөй чарыгдалды үндүрген.

Бо чылын совхоз чүгле септелге кылырынга чугула херек 30—35 муң туйбу садып алыр дээр болза, аңаа 5,5 муң рубльди артыкка чарыгдаар апаар. Ооң кадында ол материалды Кызылдан «Мөген-Бүренге» чедир сөөртүп алырынга чеже автомашина херек-тир! Орта база-ла эвээш эвес чарыгдал үнер апаар.

Чурт иштиниң курлавырын ажыглаары — бистиң кол сорулгавыс. Ынчангаш чер-черге туйбуну тудуг материалдары кылдыр ажыглаарынче кичээнгейни салып, бо чугула ажылды Мугур-Аксынга катап диргизери күзенчиг.

Бир эвес Мугур-Аксынга туйбу бүдүрер чер ажыдып алыр болза, ол дыка ажыктыг болур. Аңаа хамаарыштыр чаңгыс чижектен киирейн. Тудуг материалы чедишпезинден райкүүском бажыңының тудуу 10 чыл узамдыгып келген. Чурттаалга бажыңнарының печкаларынга улуг септелге негеттинип турар. Туйбу чедишпезиниң хараазындан «Мөген-Бүрен» совхоз септелге чорудар арга чок болуп турар.

Мугур-Аксынга туйбу бүдүрүлгези ажыттынза бөөр болза, аңаа херегленнер эки шынарлыг доврак четчир. Ажылчын күш суурда бар. Заводтуң техниктиг дериглезин четчелеп ап болурунуң аргазы бар.

Бо чылдың май 11-де үнген № 110 «Шын» солунга парлаттынган Э. Хомушкунуң «Боттандырза» деп эгелиг материалын номчааш, бистиң районга туйбу бүдүрүлгезин ажылдарының ажыктыын бодааш, бо чагааны бижидим. Мен ону бүрүн деткип тур мен. Чүге дээрге, тудуг материалы чедишпес черге ол бүдүрүлге чери улуг рольдуг болур. Бо ажылды организастап, катап тургузарынче улус депутаттарының Мөңгүн-Тайга район Совединиң күүсекчи комитеди кичээнгейин углап, боттуг хемчеглерни алырынга бүзүредит мен.

С. НАСЫК-ДОРЖУ,
«Мөген-Бүрен» совхозтуң экономизи.

ЧЕР КЫРЫНДА АМЫДЫРАЛДЫҢ НҮҮРҮНДЕ

КНО-нуң Кол Ассамблеязының чепсегленииышкинни дужүрер талазы-биле ниити тускай сессиязынга эш Л. И. Брежневтиң чагаазын делегейниң хөй-ниитизи болгаш парлалгазы калбаа-биле чугаалажып болгаш тайылбырлап уламчылавышаан. Ол документиде кирген даштыкы политиктиг эң чугула идеялар болгаш инициативалар. Нью-Йоркта делегей шуулганында кирген чаа совет саналдар тайбынче ССРЭ-нин быжыг чүткүлүн бадыткавышаан, боо-чепсекти эндере бүдүрерин шеглээр дээш демиселге дээштиг идиглн берип, чепсегленииишкинни дужүрериниң, дайын кыжаңының чайладырының талазынга практиктиг хемчеглерже шилчииринге дузалап турар деп, янзы-бүрү чурттарның политиктиг болгаш хөй-ниитичи көскү ажылдакчылары, массалыг информация органнары онзалап демдеглеп турар.

Ядролуг чепсекти бир дугаарында ажыглавас деп ССРЭ-ниң хүлээлгези — ССРЭ-ниң тайбынга хандыкшылдыының, ооң даштыкы политиказының чайгылыш чогуунуң болгаш боттуг мөзүлүүнүн чаа чырыткыланчак илерели-дир деп, БКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, Болгария Улус Республиканың даштыкы херектер министри **П. Младенов** медеглээн. Ядролуг кыжаңышкынны болдурбазынче угланган ол онза чугула шиитпирже уткуштур базымнарны ядролуг чепсектиг күрүнелерниң талазындан кылыр боор деп идеген турар бис.

Ядролуг чепсекти бир дугаарында ажыглавас деп Л. И. Брежневтиң чагаазында кирген ССРЭ-ниң хүлээлгези шылгараңгай инициатива-дыр, боо-чепсектерни кызыгаарлаарының, чепсегленииишкинни дужүрериниң херээнге чаа чугула салышкын-дыр деп, Германияның Социалистиг чаңгыс аай партиязының ТК-зының Чиргине секретары, ГДР-ниң Күрүне чөвүлелиниң Даргазы **Э. Хонеккерниң** болгаш Йемен Араб Республиканың оралакчы президентизи **А. Азиз Абдель Ганинин** Берлинге болган ужуражылыышкынының үезинде демдеглээн. Совет Эвилелиниң ол шиитпири ядролуг дайынның кыжаңын чайладыр деп бүгү улустарның күзел-чүткүлдеринге таарыжып турар.

ССРЭ-ниң чаа чугула инициативазынга —ядролуг чепсекти бир дугаарында ажыглавас деп ооң хүлээлгезинге тайбынга ынак бүгү улустар байыр чедирип турар деп. **Профэвилелдерниң Бүгү-делегей Федерациязының** медеглелинде онзалап демдеглээн. Совет Эвилелиниң чаңгыс талалыг хүлээлгезинге харыы кылдыр ядролуг чепсектиг өске күрүнелерниң талазындан уткуштур базымнарны кылыр ужурлуг. Ол чорук ядролуг чепсекти дужүреринге, ядролуг чепсектиң болгаш массалыг узуткаашкынның өске-даа чепсектериниң бар курлавырларын ажыглаарын хоруурунга таарышкан байдалдарны тургузарынга, ядролуг халаптың кыжаңындан кижи төрелгетенни чайладып алырынга идиг бээр ийик.

Чепсегленииишкинни дужүрер талазы-биле шуулганда ССРЭ-ниң туружун тайылбырлавышаан, массалыг информацияның барыын талакы чамдык органнары бодун «тайбының идепкейлиг камгалакчызы» кылдыр көргүзерин оралдажып турар, а шынында боо-чепсектерни эндере бүдүрериниң угланыышкыны-биле чоруп турар Вашингтоннуң даштыкы политиктиг шугумунга совет туруштуң шуут удурланышкаанче кичээнгейни угландырып турар. Сурагдыг америк хайгааракчы **Т. Уикер** «Нью-Йорк таймс» солунга парлаттынган чүүлүнге АКШ-тың президентизиниң КНО-га чагаазынга холбаштыр чепсегленииишкинни дужүрериниң эң чугула айтырыгларын ол чагаада ооп каапкан болду деп демдеглээн. Оон бижээни болза: НАТО-нуң Европада чепсектиг күштериниң дээди кол командылакчызы генерал Роджерс ышкаш чамдык ындыг ажылдакчыларга мен ядролуг согуушкунну бир дугаарында таварыштырарын сүмелээр ийик мен деп ажыы-биле медеглээр арганы бээриниң орнунга Р. Рейган Совет Эвилелиниң үлегерин өзугаар ядролуг чепсекти бир дугаарында ажыглавас деп хүдээнген болза, дээре турган ийик (Совет Эвилели бодунуң хүлээлгезин бүгү-деге чарлапкан ол хүн ындыг медеглелди бо генерал кылган).

КНО-нуң Кол Ассамблеязының тускай сессиязынга Л. И. Брежневтиң чагаазынга холбаштыр Англияның чазаа ядролуг чепсек айтырыын дугайты бодунуң туружуп доп-дораан эде көрген болза чогуур турган ийик деп, сурагдыг британ политиктиг ажылдакчы **лорд Брокуэй** медеглээн. Ядролуг айыылды чавырылдырарда совет инициативаның түңнелинде тыптып келген арганы англи чазак долу хемчээлинге ажыглаар ужурлуг деп, лордтар палатазының база бир өске кежигүнү **лорд Кеннет** демдеглээн.

Ядролуг чепсекти бир дугаарында ажыглавас деп Совет Эвилелиниң хүлээлгезиниң тайбын херээнге аажок улуг ужур-дузалыын онзалап демдеглээш. ГФР-ниң хөй ниитичи көскү ажылдакчызы халажытда генерал-майор **Г. Бастиан** «Барыын чүк ол совет инициативаны деткип, шак ындыг янзылыг хүлээлгелерни алган болза, чогуур турган ийик» деп медеглээн.

Норвег ажылчын партиязының даргазының оралакчызы **Э. Ферде** Совет Эвилели онза чугула саналды үндүргеш, инициативаны бодунуң холунга алды. Ынчангаш ам хамык ужур—Барыын чүкте деп демдеглээн.

(СЭТА).

ИНТЕГРАЦИЯНЫ ХАНЫЛАДЫР

ПРАГА. (СЭТА). ЧКП ТК-нын Президиуму болгаш ЧССР-нин чазаа Экономиктиг Дузалажылга Чөвүлелиниң сессиязының Будапештиге болган XXXVI хуралының түңнелдери ЭДЧ кежигүнү чурттарның аразынга экономиктиг болгаш эртем-техниктиг кады ажылдажылгазын улам калбартып, ханыладырынга чугула салышкын болур деп санап турар. Олар ЭДЧ кежигүнү чурттарның 1986—1990 чылдарда улус ажыл-агыйы планнарын улам ханыладырының хүлээп алдынган программазын бедии-биле үнелеп көрүп турарлар.

ЭДЧ кежигүнү чурттарның экономиктиг күчү-шыдалын болгаш делегейге ат-алдарын улам быжыглаар талазы-биле сессияның хүлээп алган шиитпирлери деңэргелиг болгаш бот-боттарының аразынга ажыктыг чоруктуң принциптеринге үндезилээш, аңгы-аңгы ниитилел тургузуглуг күрүнелер аразынга бүгү талалыг кады ажылдажылганы ханыладырынче оларның чүткүлүн база илередип турар.

Чехословакия садыг харылзааларынга кызамдаашкыннарны кылып, социалистиг чурттарның иштики херектеринге холгаарлаашкынны болдурун турар АКШ-тың империалистиг бөлүктериниң болгаш ооң эвилелчилериниң туружун шиитпирлии-биле буруу шаап турар. Ол чорук чүгле ЭДЧ кежигүнү чурттарның эвес, харын база делегейни бүгү күрүнелерниң эрге-ажыктарынга удур боор турар.

ЧКП ТК-нын Президиуму болгаш ЧССР-нин чазаа ЭДЧ-ниң сессиязының XXXVI хуралынга киришкен чехословак делегацияның ажылын чүүлдүг деп көргеш, сессияга хүлээп алган шиитпирлерни долдур күүседириниң хемчеглерин айыткан.

БӨМБҮРЗЕКТИҢ СУДАЛЫ

СЭТА БОЛГАШ ПМА: КЫСКА ДЫҢНАДЫГЛАР, ТАЙЫЛБЫРЛАР

УЛУСТАР ТОДАРГАЙ ХЕМЧЕГЛЕРНИ АЛЫРЫН НЕГЕП ТУРАР

КНО-нуң КА-зының тускай сессиязында

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА-ның корр.). Кол Ассамблеяның чепсегленииышкинни дужүрер талазы-биле ийиги тускай сессиязының болуп эртип турары КНО-нуң штаб-квартиразының бажынының мурнунда хөй-ле аныяк-даа, кырган-даа, эр-даа, херээжен-даа кижилер «Ядролуг чепсекти чок кылырын неген тур бис!» дээн сөстерлиг плакаттарны тудуп алган шакшагы-биле туруп-ла турар. Оларны элээн каш шак болгаш өске кижилер солуп алыр.

Ол болза «удурланыышкынның постулары-дыр». Оларны ниитилелге бараан болур америк өөнүктерниң хөй-ниити организациязы эвилелдеп эртирип турар.

Бо хүннерде Кол Ассамблеяның тускай сессиязы-биле чергелештир чепсегленииышкинни дужүрерин деткээн хөй санның чыскаалдар Нью-Йоркта эртип турар. Боо-чепсекти эндере бүдүрерин соксадыр, чепсегленииышкинни дужүрер талазы-биле тодаргай хемчеглерни алырын делегейниң улустары силерден манап турар деп калбак хөй-ниитиниң төлээлекчилери Ассамблеяның залында олурар делегацияларга сагындырып турар.

Ядролуг чепсектиг бүгү-ле күрүнелерден шак ындыг тодаргай базымны сессияга бир дугаарында чүгле Совет Эвилели кылган. Ядролуг чепсекти баштай ажыглавас деп чаңгыс талалыг хүлээлгени бодунга алгаш, ССРЭ ядролуг дайынны болдурбас деп улуг сорулганы чедип алырынга бодунуң бызыг бүзүреңиин база катап бадыткаан.

Ядролуг дайынны чорударының янзы-бүрү теорияларын ажылдап кылган Вашингтоннуң бодалдары-биле холбашкан дүвүрээзин сессияның хөй-хөй киржикчилериниң саналдарынга илерэп турган. «Кызыгаарлыг» ядролуг дайынны чорудуп болур дээр теория боо-чепсекти эндере бүдүрериниге идиг боол турар деп Грецияның даштыкы херектер министри И. Хараламбопулос демдеглээн. Балканнарга ядролуг чепсектен хостуг зонаны тургузары эргежок чугула деп ол-ла министр айыткан.

Боо-чепсекти эндере бүдүрериң соксадырының эргежок чугулазынга Канаданың премьер-министри П. Трюдо доктааган.

Палестинаны Хостаарының Организациязының КНО-да доктаамал хайгаарачызы З. Л. Теразиниң хайнығышкынның чугаазын сессияның киржикчилери ханы кичээнгейбиле дыңнаан. Израиль палестин айтырыын «бүрүнү-биле шиитпирлээр дээш» кырыпхыдыышкынның политиказын белеткеп турарын АКШ-тың күрдепартаментизи бир чыл бурунгаар-ла билип турган деп ол чугаалаан. Ынчалза-даа агрессорну доктаадырының орнунга Каттышкан Штаттар харын өну амгы үениң боо-чепсээ-биле хандырарын болгаш анаа харам чок сан-хөө дузаламчызын көргүзерин уламчылап келген.

Израильдиң премьер-министри М. Бегин барык кижи чок куруг чыгыы залга чүве чугаалаан. Тель-Авивтиң Ливанга кара сагыштыг агрессиязынга удурланыышкынның демдээ кылдыр 100 ажыг чурттарның делегациялары, тодаргайлаарга, сессияның бүгү киржикчилериниң барык үштүн ийи кезээ залды каггаш чорупкан.

Израиль агрессиязын соксадыр бе, Ливанның эжелеттирген девискээринден бодунуң шериглерин үндүрер бе дээр дугайында кандыг-даа чүүл Бегинниң чугаазында чок болган.

Г. ШИШКИН,
В. ВАСИЛЕЦ,
А. СИДОРУК.

ЛЕЙБОРИСТЕРНИҢ ПРОГРАММНЫГ МЕДЕГЛЕЛИ

ЛОНДОН. (СЭТА). «Бүгү кижи төрелгетен-биле бир дөмей, Великобританияның мурнунда турар эң чугула сорулга болза ядролуг дайынның айыылын чайладырында болур. Ынчангаш лейбористиг партияның политиказы тайбың болгаш айыыл чок чорук дээш шимчээшкинни деткииринге даяныр апаар»—деп, Великобританияның лейбористиг партиязының ында тараткан программныг медеглелинде чугаалаан. Ук документиниң партияның чыдың болур кускү конференциязының делегаттары чугаалажып көөр.

«Езулуг айыыл чок чорук ядролуг чепсекти эндере бүдүрери-биле канчап-даа таарышпас»—деп медеглелде онзалап демдеглээн. Ынчангаш ону барымдаалааш, Великобританияның лейбористиг партиязы ядролуг чепсегленииишкинни чаңгыс талалыг дужүрерин болгаш ядролуг чепсектиг кандыг-даа хевиринден ойталаарынга үндезиленген политиканы чорударын негеп турар. Бир эвес лейбористиг партия эрге-чагырганы холга алыр болза, Америкаңың «Трайдент-2» дээр ракета-ядролуг системазын садып алырындан бүрүнү-биле ойталаар апаар деп ук документиде айтып турар. Оон аңгыда, лейбористиг чазак Англияның девискээринде ядролуг чепсектиг бүгү америк болгаш англи шериг баазаларын чок кылырынга белен деп база ында чугаалаан. Лейбористиг партия ортумак ыракшылдыг америк ядролуг ракеталарны болгаш нейтроннуг чепсекти чурттуң девискээринге сайгара тургузарынга удур деп медеглеле демдеглээн.

Вашингтоннуң амгы администрациязының милитаристиг политиказын ук документиде шыңгыы шүгүмчүлээн.

«Социалистиг чурттарга хамаарыштыр лейбористиг партияның политиказы тайбыңның болгаш бот-боттарын билчириниң эрге-ажыктарынга үндезиленген. Ук чурттар-биле экономиктиг харылзааларны деткиири болгаш хөгжүдери эргежок чугула» —деп программныг медеглелде чугаалап турар. Ындыг политика ийи таланың эрге-ажыктарынга дүгжүп турар болгаш чавырлыышкын чорудуугазының кол негелделериниң бирээзи боол турар деп лейбористиг партия санап турар.

Палестин улустуң бот-башкарттынар эрге дээш демиселин-биле эп-сеткил каттыштырылгазын медеглелде илереткен болгаш эжелеттирген араб девискээрлерден израиль шериглерин үндүрериниң, ол талазы-биле сонуургалдыг бүгү талаларның киржилгези-биле чугаалажылгаларны эгелээриниң эргежок чугулазын база айыткан.

Рейган АКШ-тың политиказын агарткан

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА-ның тускай корр.). КНО-нуң Кол Ассамблеязының ийиги тускай сессиязының ниити саналонал солчулгазының үезинде АКШ-тың президентизи Р. Рейган чүве чугаалаан. Ак бажыңның ову чугаалаарының мурнунда-ла «администрацияның тайбың херээнге салышкыны» деп мактап эгелээн. Херек кырында ол дээрге АКШ-тың чаваырлыышкынны буурадырынче, делегейге дүшкүүрлүг чорукту чидиглендиреринче угланган политиказын чүүл-бүрү арга-биле агартырынче угланган чугаа болган.

Барыын Европаже аян-чоруунуң үезинде чугаалаан Совет Эвилелинге болгаш өске-даа социалистиг чурттарга хамаарыштыр шугулдуг чегээлерин, а ол ышкаш амгы тургустунган стратегтиг деңг байдалды өскертиринче болгаш АКШ-ка ажыктыг чаңгыс талалыг артык чүүлдерни чедип алырынче угланган америк «идеяларны» президент катаптаан.

Чижээлээрге, Р. Рейган АКШ кажан-даа халдакчы боол чорбаан деп бадыткаарын кызыткан, ынчалзажок ол вьетнам улуска удур агрессчи дайынны он чыл дургузунда бүгү делегейниң улустарының караанга чорудуп келгени билдингир.

Бүгү ниитиге билдингир барымдаалар турзажок, ол Совет Эвилелин боо-чепсектерни эндере бүдүрериге кол буруулуг күрүне кылдыр шынзыдарын кызыдып, АКШ-тың болгаш ССРЭ-ниң шериг чарыгдалдарының дугайында сан түңнерни база өске-даа фактыларны хажыткан. АКШ «чаңгыс талалыг кызырылганы илередип турар», а Совет Эвилели, ооң чугаалааны-биле алырга, «бурунгаарлавышаан бар чоруур, бот-боттарын чаңгыс деңнелге тударынга херегинден артык ядролуг база анаа-даа чепсектерлиг» деп бадыткаарын кызыткан.

Өске талазындан алырга, Р. Рейган Каттышкан Штаттар «бүгү улустарның кырында диргелген ядролуг халаптың айыылын» чайладыр дээш кымдан-даа артык хөйнү кылган деп көргүзерин кызыткан. Ынчалзажок Кол Ассамблеяның кичээнгейинге ооң саналдап кииргени дег чүүлү болза, Европага ортумак ыракшылдың ядролуг чепсээниң, стратегтиг боо-чепсектерни кызыгаарлаар талазы-биле база Төп Европага чепсектиг күштерни база боо-чепсектерни кызырарының база кызыгаарлаарының айтырыының талазы-биле президентиниң ооң мурнунда чугаалааны ол-ла чүүлдери болган.

Боо-чепсектерни дужүрерин америк саналдарының үндезининге чедип ап болур, Совет Эвилели америк саналдарга «каттыжар» ужурлуг деп бадыткаарын ол кызыткан. Херек кырында АКШ чүгле совет стратегтиг чепсектерни кызыгаарлаарынче чүткүп, боттарының системаларын, ылаңгыя шапкын хөгжүдүп турары системаларын хевээр арттырарын күзеп турар. Ындыг хамаарылга Совет Эвилелиниң айыыл чок чоруунга хора чедирер болгаш Вашингтоннуң стратегтиг чепсектерни көвүдедириниң программазын боттандырарынга хостуг байдалды бээр ийик.

Америк президент бодунуң антисоветчи чулчуруушкунунга меге боол турары каш катап бадыткаттынган ССРЭ-ниң химиктиг чепсекти ажыглаарынга хамаарылгалыг боол турар дугайында ужур-утка чок хоозун чугааны база катаптаарынга четкен. Совет Эвилели 1925 чылдың Женева протоколун хажыдып турар деп, ол кандыг-даа барымдаа чокка чугаалаан. Ол бүгү аңаа Каттышкан Штаттарның ол протоколду ылаптыг үреп турарын чажырарынга херектиг болганы ол боор. Совет Эвилелиниң ядролуг чепсекти бир дугаарында ажыглавас деп хүлээлге алганынга Р. Рейган кандыг-даа уткуштур базым кылбаанынга сессияның делегаттарының хөй кезии ундараан. Совет Эвилелиниң ол шиитпирин ядролуг халапты чайладыр база чурттар аразынга харылзааларга бүзүрежириниң деңнелин бедидер сорулгага чугула базым кылдыр КНО-га хүлээп көрген.

АКШ-тың президентизиниң чугаазының үезинде америк тайбың талалакчыларының массалыг удурланышкын чыскаалы КНО-нуң бажыңының чанынга эрткен.

О. АНИЧКИН,
В. ВАСИЛЕЦ,
Г. ШИШКИН.

Я. АРАФАТТЫҢ КЫЙГЫРЫЫ

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Палестинаны Хостаарының Организациязының Күүскомунуң даргазы Ясир Арафат Тель-Авивтиң Ливанда араатаныг агрессиязын буруу шаап, соксадыр талазы-биле дүрген хемчеглерни алырынче кайа-даа каттышпас күрүнелерниң шимчээшкинин кыйгырган. КНО-нуң штаб-квартиразында нептереткен ол шимчээшкинниң даргазы Ф. Кастронуң адынга чоруткан Я. Арафаттың бижиинде мынча деп чугаалап турар: «Силер шимчээшкинниң даргазы болганынарда палестин болгаш ливан улустарга удур ол кем-буруулуг агрессияны соксадыр болгаш КНО-нуң Айыыл чок чорук Чөвүлелиниң 509 дугаар резолюциязынга үндезилээш, израиль шериглерни доп-дораан, чугаа чокка, долузу-биле дедир үндүрерин чедип алыр дээш бүгү чүүлдерни кылырынче кыйгырып тур мен».

Араатаныг агрессия «Израильге амгы үениң эң-не болбаазыраңгай боо-чепсээн берип, аңаа политиктиг болгаш дипломаттыг дузаламчыны кылып турар АКШ-тың империализминиң долу болгаш доктаамал деткимчези-биле кылдынып турарын» Я. Арафат онзалап демдеглээн.

Ливан черде дайын чалбыыжы база катап кыптыккан. Ливанның девискээринче чепсектиг халдаашкынны кылган Израиль агрессчи үүлгедиглериниң хемчээлин улам калбартып турар.

ЧУРУКТАРДА: Ливанның девискээринге десант дужүрериге киржип тура дүжүр аттырган вертолёттуң сеги; ливан черде израиль халдакчылар.

ЮПИ—СЭТА-ның фотозу.

ЭЗИМДЕ СУУР

Телеграмманы чорумалдан...

«Валя чок апарган... дүргеи чедип келиңер». Телеграмманы ынчаар кыска, чиге биживес болза, ырак-узакта дөргүл-төреддер чугуулалавайн, кандыг-бир чылдагаан-биле келбейн барып болур-ла болгай. А кижи өлген деп кым кажан-даа мегелевес! Дириг чораан кижиниң бүдүрүп кылып каар ажыл-херээн бодап көөрге, ол оюнчук эвес-тир!

Редакцияга ындыг сөстүг телеграмма кожуп каап чагаа Тес-Хемниң Шуурмак суурдан келген. Ол дээрге ховар таварылгаларның бирээзи. Авторну башкы ат-сывын-даа чажырбаан. Ол чүгле Самагалдайда харылзаа белдириниң чамдык ажылдакчыларының харысалга чогун эвес, а ол ышкаш Шуурмак суурнуң хүн бүрүдеги амыдыралында четпестерни ажыт-чажыт чокка бижип турар. Ынчангаш ооң изи-биле чоруп, мында айыттынган четпестерни карак-биле көрүп, удуртур ажылдакчылар болгаш суурнуң чамдык чурттакчылары-биле ужуражып чугаалаштым.

...Кижи өлүрге ада-иезинге, дөргүл-төрелдеринге — чоок кижилеринге ындыг улуг кажыыдал, ажыг-шүжүг белен турбас! Валя — аныяк кижи өлген дугайында телеграмманы бо чылдың март 8-те Ак-Довурак хоорайдан Шуурмак суурже чоруткан. Телеграммалар ынап-ла район төвүнде харылзаа белдирин дамчыштыр тарап чоруп турар. Ол телеграмманың ээзинге чедер салым-хуузу элдеп болган. Частың бир-ле хүнүнде Шуурмак чурттуг кижи чорук-херээниң аайы-биле Самагалдайда харылзаа конторазынга кире дүшкен. Ол үеде почта ажылдакчылары демги кижиниң көстүп келгенинге амырай бергеннер. Чүге? Оон дүрген телеграмма чорудар-даа болгай! «Силерниң суурда улус-тур, чедирип бериңер»—дээш далаштыг телеграмманы март 13-те чорумалга хойладыпкан. Кандыг коңчуг харысалга чок чорук-тул?! Элээн-түрээн телеграмма ээлеринге ындыг янзылыг орапчок озалдап четкен... Кижилер мырыңай октаргайже үнүп, аңаа ай-айы-биле ужудуп чорупы турар—эртем болгаш техниканың бо хире сайзыраңгай үезинде ол дээрге аргажок чаржынчыг таварылга-дыр. Аңаа кым буруулуг-ул? Ону тодарадыры-биле мында харылзаа белдириниң начальнигы Д. Чөмбүрүкке ужураштым. Аңаа хамаарышкан радио болгаш телефон харылзаазының багай боол турарының дугайында айтырыгларның (чагаада оларны база айыткан) чылдагаанын айтырдым. Ол аңаа эрткен чылдың декабрьда ажылдаапын дыңнаткаш, кайда-чүде Балгазын чоогунда тулаа-шыпа чагылар ирээш, кээп душкулээни шаптык кадып турарын, чер иштинде кабельдер ирээн, өске аппаратура, дериг-херекселдер эргижиреп элээниң чылдак кылдыр чугаалады. Кудумчуларда кабельдиң чыдар оңгарларын казың, ону мүн-не солуп турарын көрдүм. А бажың иштинде дериг-херекселдериң «чөпээниниң» дугайын, ону солуурунуң шүүттүг, нарын бергезин райкүүскомуну оралакчы даргазындан, СЭКП райкомунуң секретарьларындан эгелээш, республикада харылзааның бүдүрүүге-техниктиг эргелелиниң начальнигы А. К. Иргитке чедир билирин, ону эдип алырын каш удаа чугаалашканын начальник тайылбырлады. Албан херээниң «чугаалажылышкыннарындан» чогум кандыг түңнел үндүргениш начальниктен-даа, даргалардан-даа айтырарымга, колдуунда-ла «нарын, берге» дээш янзылыг сөстерге үзеш, ышмээн барган болдулар. Бергелерни ажып эртериниң аргалары таан-даа канчап чок болду? Туюлунга чедир быжыг турушлуг, шыдамыккай дилээр болза, тыпты бээр турган боор. Чугаа—чугаа-ла болгай, ону хол-биле тудуп кирери чүдеп-даа кузенчиг!

Демги телеграмманы кажан чорутканын тодарадыры-биле улуг телефониске начальник даасты. Ону аңаа аппарып бердим. Та чүге ынчаары ол чүве ийик, ээп чоргуже чедир аңаа каш удаа негеп кирдим, херек бүтпээн, а сөөлүнде ол харын ажылче үнер ужурлуг турган, үнмээни илереттинди. А демги элдеп болгаш узун аян-чоруттуг телеграмма эгиттинмээн. Ам капчаар, ындыг болганын СЭКП райкомунуң бир ажылдакчызынга дыңнаткаш, аъттаныптым. Ол база-ла демги хойлаткан чоруткан ышкаш; чоннуң чагаа, бижиинге, саналдарынга хамаарыштыр ээ-харысалга чок чорукту херечилеп турар факт-тыр!

Чунар-бажың чок

Ажыл-херээмниң аайы-биле республиканың барык шупту суурларын кезээн мен. Оларның аразында чурттакчы чонга эң чугула—чунар-бажың чок чаңгыс-ла суур бар. Ол дугайын чагаада база айыткан. Кижи пат кайгаар, элдеп чүве боор! Ол дээрге пайысыал Кызыл-биле аргыжар, улуг орук аксында хая-даштыг даглар, аттыгып чыдар кара суглар, кат-чимистиг арга-эзим аразында Шуурмак суур-дур.

Ында хөй нуруузунда-ла ыяш белеткээр пунктунуң болгаш Тес-Хемниң ыяш ажыл-агыйының Шуурмакта лесничествозунуң ажылчыннары чурттап, ажылдап турар. Даштындан көөрге, суур—суур-ла, чону—чон-на. Ында 700 хире чурттакчы, 179 өреге бар. Чыл келген тудум-на суурнуң чурттакчыларының болгаш бажың-балгадының саны көвүдеп, өске өгүү-ле хоорай, суурлар ышкаш, ында ажыл, амыдырал база-ла хайнышкынныг. Кижи бүрүзү-ле даартагы амыдырал өөгүнгүзүнден улам эки болурун күзевишаан ниитиниң херээнге төлептиг үлүг-хуузун киирерин оралдажыр. А чоннуң чаагай чоруу, культурлуг чурттадгазы дээш бистиң партия болгаш Совет чазаавыс доктаамал сагыш салып, тодаргай хемчеглерни ап турары өөрүнчүг. Ындыг турбуже бо бичии суурда кижилерниң амыдырап чурттаарынга таарымча чок чүүдер таваржып турары чажыт эвес. Оон ыңай ол суурда радио болгаш телефон барык черле орта ажылдавайн турарын, ниити кудуктар чогун автор чагаазында хөйнүң мурнундан сеткил-сагыштыг саргышкыны-биле хомудап бижээн. Ол бүгүнү Шуурмак кедээ Совет күүскомунуң даргазы Н. Зоровадаа, школа директору М. Чөмбүрүк-даа, аңаа ужуражып чугаалашканым аныяк болгаш хоочун-даа чурттакчылар ол бүгүнү коңчуг шын деп бадыткааш, «ол дээрге «дүптүг чүве болза дештир четкен» айтырыглар-дыр» дээш, харын ында 1980 чылда туттунган 150 олуттуг Культура бажыңының одалга системазын шын эвес кылганындан соок дүжерге-ле ажылдавайн баарының дугайын немей хомудап чугааладылар.

Культура бажыңында кылаар болду. Арай боорда, Культура бажыңында массовик Людмила Сугдурну тып алгаш, ажыттыргаш, сонуургап көрдүм. Иштинде өрээлдери делгем, чырык экиле оран болду. А багай чүве чүл дээрге крыша, Самагалдайның гостиницазы ышкаш, дыдык таар,— чаъстыгда дамдылаар. Төн азар чер бар, ынчалза-даа, ында эжик чок, чүгле ханада үт бар, ынаар кирер кижи бедиктенгеш, олап үңгеп кирер.

— Культура бажыңының директорлары беш удаа солушкан, 1800 хире акша өртектиг хөгжүм херекселдери ис чок читкен. Одалга системазын шын эвес кылганындан соок дүжерге доңа бээр, ынчангаш кыжын ажылдавас, эрги клубту ажыглап турар бис. Черле эжик чок тутнуган, төн азар черни көрүңер даан, элдептиин. Барааны чагай, шынары ындыг кудудур, ындыг чүвени комиссия та канчап хүлээп алган чүве. Бир чеже мындыг таарымча чок байдалдың чылдагаанындан кадрлар ызыртынмас-тыр—деп, Л. Сугдур тайылбырлады.

Бир талазында ооң оозу шын; кадрларны деткиир, быжыглаар, оларның ажылдаарынга таарымчалыг байдалды тургузар болгай. Шуурмакта кедээ Советтиң-даа, ыяш белеткээр пунктунуң-даа (директору А. Кызыл-оол) талазындан ындыг сагыш човаар чүве чок болганы ол-дур. Ол Культура бажыңының одалга системазын чаартып, эде кылыр, өске-даа септелгени чорудар ужурлуг. Районнуң өске культура бажыңнары чайгы септелгезин ниитизи-биле доозупкан, а Шуурмакта ол талазы-биле дүш-даа чок! Келир соок кыш дужерге, эрги байдалче кирер чыгыы.

Шуурмакта чоннуң ол четпестери, амыдыралчы негелде хомудалдарын «Тыва кедээ туруг» трестиң эргелекчизи Г. Шубник болгаш районнуң удуртукчу даргалары шупту билир, ол бүгүнү эдер, экижидер дугайында чугаалажып-даа шаг болган. Трестиң эргелекчизи Г. Шубник тус черниң даргаларын «Силерниң ол саналдарыңарга удурланмас мен, деткиир мен, ынчаар кылыңар харыын» деп, коңчуг кажар, эреңгей харыы берип каар. Ол айтырыгларны харыылап шиитпирлээр ужурлуг өске-даа удуртур ажылдакчылар база-ла «билир бис, чугаалажып шаг болган бис» дээр, харын-даа чамдык ажылдакчыларның аксындан «шуурмакчылар ол-бо четпестер дугайын үргүлчү хомудаап турар улус» деп, ыглыккан чугааларны безин дыңнаан мен. Негелде кылып, санал кедүрүп, хомудал тургузары чоннуң—хамааты кижилерниң эргези-дир. А шуурмакчыларның кедүрүп турар айтырыглары өзулуг амыдыралчы айтырыглар-дыр. Бичии-даа болза, чурттакчыларлыг бүдүн суурда чунар-бажың, ниити кудуктар чогу, радио болгаш телефон харылзаазы ажылдавайн турары — үүрмек, аар-саар айтырыглар эвес-тир.

«СЭКП-ниң XXVI съездизиниң шиитпирлеринге дүүштүр ажылчы чоннарның чагаалары болгаш саналдары-биле ажылды улам ыңай экижидер талазы-биле хемчеглер дугайында» доктаалды 1981 чылда СЭКП Төп Комитеди хүлээп алган болгай. Ында ажылчы чоннарның чагаалары болгаш саналдары—ол дээрге хоорай болгаш кедээниң ажыл-ишчилериниң херегледдериниң база күзел-сорууниң дугайында информациялар дээрзин болгаш оларның ажыл-херекчи үнезиниң дугайын тодаргай айтып турар. Ынчангаш шуурмакчыларның чагаалары, кедүрүп турар айтырыглары, саналдары черле чөптүг. А харын чогуур черлер, ону харыылаза чогуур удуртур ажылдакчылар мынчага чедир үзе шиитпирлеп, дээштиг хемчегни албайн турары канчап-даа таарышпас.

К. ЭКЕР-ООЛ,
«Шынның» тускай корр.

КОММУНИСКЕ ЙӨРЭЭЛ

Шүлүглел

«Херектен бо туру!—
дээнзиг,
Георгий олче айты каапкан:
«Азы чүл аан, дээрги дарга,
Айтырыымдан корту нар бе?»

Хедер сайыт сотка дүшкеш,
Хейде дижин өттүр
сыылаан:
«Ам бо залдан үнер билек.
Азып каар мен сени,
сойлук!».

Герингиге дузалаптар
Геббельстиң шаа чок болган,
Георгийни буруу шааптар,
Хензиг-даа бол, эскит
тыппаан.

«Херектенден» Димитров
Ялалакчы болу берген,
Чалбыыш тынган өстерни
ол
Герман судче октап турган:
«Чер бо өзээн часпайн
зэрлип,

Черле ээрлип турар —
диген.
Хоочун өгбе Галилейден-даа
Коммунистер чиге сөглээр.

Төөгүнүң дугуюн ам
Сонгаар эвес, бурунгаарлап,
Советтерниң талазынче
Төре чаартып, чуглуп орар!».

Нүгүл биле шынны Георгий
Нүүртештирип келзе-келзе,
Хоптуң үнген ирик дөзүн
Коптарылдыр быралапкан:

Фашизмниң дунчузундан
Өрттүң бажы өөскүп үнген:
Өрү октаан дажы ам кээп
Башка дүшкен—түңнел бо-
дур.

Герингиден, Геббельстен,
Гиммлерден Гитлер чедир—
Герман рейх еулчээ доңуп
Георгий, хыл дег, кыргый
шаап каан.

Нүгүл уржуу барза-барза,
Ханныг дайын акезин
чешкен...
Хартаачылар канчап
баржык.
Нюрнберг, төөгү билир.

10

Партияның, Лениниң,
Бо-ла бүгү делегейниң
Маадыр оглун фашист
холдан
Москва ушта тыртып алган.

Коргуш билбес
хувискаалчы —
Димитровтуң каң дег соруун
Коммунистер, ажылчыннар
Дириг чижек, сүзүк кылган.

Диптер, чурттар эвилели—
Акы-дуңма Коминтерче
Азияда бичии Тыва
Дидим чүткүп чоруп орган.

Дилег бижиин холда туткан
Арат оглу Токаны ынчан
Димитров ошкап-чыттап,
Адазы дег, сагыш четкен.

Төрээн чуртун, Хосталганы
Камгалап, суд залындан:
«Төөгү мени агартыр!»—деп,
Гаванадан Кастро сөглээн.

Бистиң үе маадыры —
Фидель-биле бөгүн бир үн
Димитровчу үлегерни
Диптер чону төрүвүшаан.

Фашист, нацист, расист,
хунта,
Маоизм ам-даа тыныг—
Хүнү ажар бүдүүзүнде
«Хүрең хамчык» оштап
турлар.

Ынчалза-даа төөгүнүң
Маңып бөгүн адаан эвес,
Ырадыр көөр угаан-сарыыл
Магадылап, баштап турар.

Бөмбүрзектиң дескинин ам
Дайын эвес, Тайбыңдыва,
Мөңге номнал—Коммунизм
Талазынче ээрлип турар!

С. МОЛДУРГА.
1980—1982 чыл.

Эгези №№ 142, 143 «Шында»

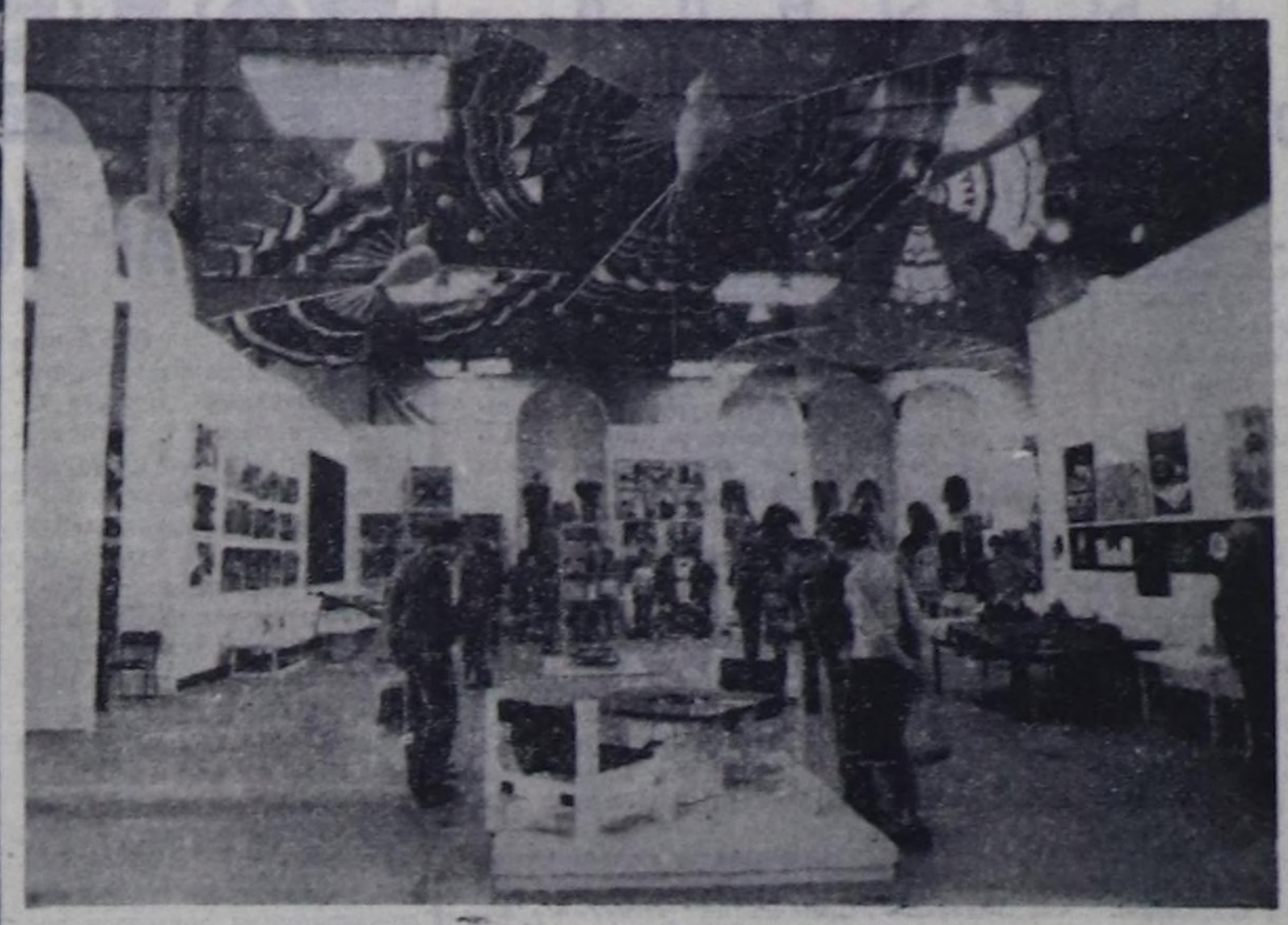

МОСКВА. Төп делгелге залында чогаалдарының делгелгези ажыттынган аныяк чурукчулар чогаадыкчы хей-аът кириишкинни улуг тудугларының шалыпчы ажыл-ижинден, боттарының үе-чергелериниң ажыл-херектеринден ап турар.

Ийи муң ажыг ажылдар кирген ол делгелгени «Чурттуң чалыы назыны» деп адаан. Ол болза чурулга уран чүүлүнүң аныяк мастерлериниң ВЛКСМ-ниң XIX съездизинге чогаадыкчы отчёду болур. Төрээн чурттуң хөй талалыг амыдыралын көргүскен чогаалдар БАМ-га, КамАЗ-ка, Самотлорга, Ингури ГЭС-ке, колхоз- совхозтар шөлдеринге, эртемденнерниң лабораторияларынга тыптып тургустунган.

ЧУРУКТА: «Чурттуң чалыы назыны» делгелгеде.

В. ВЕЛИКЖАНИННИҢ фотозу.

СЭТА-ның фотохроиказы.

ТЕЛЕВИДЕНИЕ

ИЮНЬ 23-ТЕ
БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

8.00 — «Үе». Информастыг программа. 8.40—Эртенги гимнастика. 8.55 —Спорт программазы: Футболга делегей чемпионады ССРЭ-биле Шотландияның шилиндек командалары ужуражыр. 10.30—Перу-биле Польшаның шилиндек командалары ужуражыр. 2-ги тайм Испаниядан дамчыдылга. 11.20 Телемедээлер. 11.25—14.15 —Чапсар. 14.15—Телемедээлер. 14.35—«Миргородтуң тараачыннары». Документалдыг телефильм. 15.05 — «Шыдыраа школазы». 15.35 — Делегейниң П. И. Чайковский аттыг 7-ги конкурузунда. 16.05 —«Горнистер, харыылаңар!». 16.50—17.05 —Чапсар. 17.05 —Футболга делегей чемпионады. Бельгия-биле Венгрияның шилиндек командалары ужуражыр. Испаниядан дамчыдылга. 18.40 — Бөгүн делегейде. 18.55 — «Эртем амыдыралы». 19.25—Футболга делегей чемпионады. ССРЭ-биле Шотландияның шилиндек командалары ужуражыр. Испаниядан дамчыдылга. 21.00 — «Үе» Информастыг программа. 21.35—22.30 Делегейниң П. И. Чайковский аттыг 7-ги конкурузунда. Төңгенде — Бөгүн делегейде. Информастыг программа.

ИЙИГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

12.00 — ТТ-ниң экранында эң баштай. «Чүге дээрге, мен Айвар Лидак-тыр мен». Уругларга уран-чечен фильм. 13.15 —Мультфильмнер программазы. 13.40 —Англи дыл. 14.10—Хоойлу билир сен бе? 14.40 — «Мээн тураскаалым оруу-биле». Концертфильм. 15.10—Телемедээлер. 15.20 — 18.15 — Чапсар. 18.15 —Телемедээлер.

КЫЗЫЛДАН

18.35 —Телемедээлер. 18.50—Киножурнал. 19.00 — «СЭКП ТК-ның май (1982 ч.) Пленумунуң шиитпирлерин — амыдыралга!». Дамчыдылга.
19.30 —«Азия төвү». Информация-публицистиг программа. 19.45—Чарлалдар 19.50—«Күш-культура —өг-бүлениң херээ». Документалдыг фильм.

МОСКВАДАН

20.00— «Тамчыктыг удунар, чаштар!» «Хуулгаазынныг экран», «Колобок дугайында тоол». Мультфильм. 20.15 — «Котэ Марджанишвили». 20.50 —«Брест —чылдар болгаш үелер». Документалдыг фильмниң баштайгы көргүзүү. 21.00 —«Үе». Информастыг программа. 21.35 — «Өннүктер-эштер дугайында». Уран-чечен телефильм. 1-ги серия. 22.45—23.15 —Неделяның спорту.

Редакторнуң оралакчызы К. К. Сат

Агаар

Республикага эдир булуттаар, чагбас. Соңгу-барыын угланыышкынныг хаттың дүргени секундада 7—12 метр чедер. Агаарның температуразы дүне 10—15, чамдык черлерге 3—8, хүндүс 27—32, чамдык черлерге 20—25 градус чылыыр.

Кызылга чагбас, хат секундада 7—12 метр чедер. Агаарның температуразы дүне 13—15, хүндүс 30—32 градус чылыыр.

КИНО

ИЮНЬ 23-ТЕ

«НАЙЫРАЛ»: «Лейтенант Климовтуң шыны» 9.30, 11.20, 13.10, 15.00, 16.50 шактарда; «Дайзынның тылында фронт» 19.00 шакта.

«ПИОНЕР»: «Огарёва-6» 9.30, 11.25; «Карнавал» 14.00, 17.00, 20.00 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Оон кударанчыг тоожу чок» 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

«ВОСТОК»: «Кайгамчыктыг Василиса» 10.00 шакта; «Рим дээш тулчуушкун» 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

«ЧАЙГЫ»: Ак дун өңнүг лимузин» 15.30, 17.30, 19.30 шактарда.

АЙТЫРАР, СҮМЕЛЕЖИР

«Кандыг профессия шилип аарыл? Кым болурул?»— деп айтырыг бо хүннерде доозукчу бүрүзүн дүвүредип турар. Ол болза нарын болгаш берге айтырыгларның бирээзи. Ынчангаш бо талазы-биле бодумнуң чамдык бодалдарымны доозукчулар-биле үлежикседим.

Бистиң чуртувуста хөй-хөй профессиялар бар, олар шупту-ла хүндүткелдиг, ажыктыг. Күзээнин шилип алгаш, кижи бүрүзү өөренир эргелиг. Аңаа башкылар болгаш чамдык ада-иелер боттуг дузаны база чедирип турарлар. Ооң-биле чергелештир парлалга, радио, телевидение болгаш аас агитациязының бо талазы-биле чедирип турар салдары улуг.

Кижи черле башкы, чолаачы, эмчи азы кандыг-бир улуг эртемден боор чаяаттынып төрүттүнмес. А ынчалза-даа чаңгыс кижи хөй-хөй профессияларны шиңгээдип ап болур. Аңаа кызымаккай чорук болгаш чүткүл база чылдар болгаш доктаамал өөредилге, белеткел херек.

Бистиң улуг башкывыс болгаш баштыңчывыс В. И. Ленин — улуг угаанныг, партия-совет ажылдакчызы, дипломат, шериг стратег, журналист болгаш эртемниң дыка хөй адырларын билир чораан. А Архангельскиден Москвага өөренир дээш келген ядыы оол, астроном, геолог, географ, дыл эртемдени, төөгүчү, шүлүкчү, чурукчу болгаш инженер апарган М. В. Ломоносовту билир бис. Ол профессияларның доозазын тергиин эки билир турган. Ол ышкаш сураглыг педагог А. С. Макаренкону көрүңер. Ол башкы боорундан аңгыда, сураглыг чогаалчы чораан. А оон өске-даа хөйнү билип өөренип алган ат-сураглыг кижилерни адап болур.

Кижи ол хире эгээртинмес байлак энергиялыг-дыр дээрзин үстүнде чижектер көргүзүп турар. Ындыг болур дизе, бир-ле дугаарында, Төрээн чуртунга болгаш кижилерге ханы ынакшыл, бердинген чорук болгаш эртем-билигге онза хандыкшыл, доктаамал өөредилге база изиг күзел херек.

Профессия шилип аарда, бир-ле дугаарында, бодунуң күжүн хынап көөрү чугула. Мен ону шыдаар мен бе? Ол эртемге ылап-ла бердинген мен бе? Бодумнуң угаан-мерелимни ол дээш төнчүзүнге чедир берип шыдаар мен бе? Ол профессияның кижилерге болгаш төрээн черимге ажык-дузазы кайы хирел?— дээш, оон-даа ыңай. Ол дугаайында улуг кижилерден айтырып, арга-сүмени алыры чугула.

С. САЛЧАК,
Бай-Тайга район.

Көдээниң культура амыдыралы

КӨРҮЛДЕ ЧҮНҮ КӨРГҮСКЕНИЛ?

СЭКП-ниң XXVI съездизиниң шиитпирлерин культура албан черлериниң шугуму-биле пропагандалаарын улам ыңай калбартып, улусчу талантыларны илередип, бот-тывынгыр уран чүүлдү хөгжүдери чугула сорулга. Берт-Даг кодээ Советтиң девискээринде турар албан организациялар, күш-ажылчы коллективтер аразынга бот-тывынгыр уран чүүлдүң көрүлдезин эрттирген.

Көрүлдениң концерти колдуунда субботалар, байырлал хүннериниң бүдүүзүнде болуп турган. Аңаа 9 коллектив немешкен. Көрүлдениң концерттери үениң байдалынга бүрүн дүүшкен илеткелдер болгаш лекциялар-биле капсырлаштыр эртип турганы база ажыктыг. Коллективтер боттарының концерттеринге бистиң аравыска эки-ле билдинмейн чораан ыраажыларны, танцычыларны, уран номчукчуларны илереткен.

Эки белеткеттинген, байлак программалыг концерттерни совхозтуң контора, гараж коллективтери, Берт-Даг ортумак школазының башкылар коллективи, Ү.-Шынаа салбыры болгаш өске-даа организациялар көргүскүлээн. Көрүлдеге киитизи-биле 160 ажыг кижи киришкен. Көрүлдени организастыг бедик деңнелге эрттирип, ооң түңнелдерин чогуур үезинде үндүрер талазы-биле комиссияның ажылынга совхозтуң удуртукчулары идепкейлиг киришкен. Совхоз директору Н. Ч. Ооржак, кодээ Совет даргазы К. Т. Дугур, ажылчын комитединиң даргазы Д. Н. Нат олар организакчы чоруун көргүзүп, концерттерге идепкейлиг киришкеннер. Эң эки түңнелдерни чедип алган коллективтер шаңнал-макталдар-биле демдеглеттинген.

Талантылыг болгаш эң идепкейлиг 12 бот-тывынгыр артист тускай шаңналдарны алган. Оларның аразында Дина Дугур, Саңчат Батрикеев, Тас Өшкү-Саар, Ольга Допаан, Чечек Чооду болгаш өскелерни-даа адап болур.

Берт-Даг суурнуң агитквартиралары кодээ Культура бажыңынга рапорт-кежээлерни эрттирерип ам эгелээр деп белеткенип турар. Ол рапорт-кежээлерниң кол сорулгазы ында чурттап турарларның боттарының хүлээлгелерин канчаар күүседип турарын, идепкейлиглерни мактап, оон-даа өске ол чижектиг айтырыгларны агитквартираларның даргалары кежээниң киржикчилеринге илеткээш, оон концерт көргүзер. Оон-биле чергелештир аргып-дааравн, чурук, чонаан чүүлдерниң делгелгезин организастаар, хана солуннарны үндүрер. Бо кежээлер ажыктыг болуру чугаажок.

Б. ДОЮНДУП.
Тес-Хем район.

ДЫШТАНЫП ЧОРААШ...

Бо чылын Кызылда садыг училищезин 150 ажыг сургуул доозар. Олар хуваалда аайы-биле Тываның булуңнарынче аъттанып тар. Доозукчуларның бир кезин экзаменнер соонда билиглерин практикага быжыглаары-биле чер-черже үдепкен. Ооң бичии-ле мурнунда Каа-Хемниң кыдыынга дыштанылга хүнүн эрттирдивис, ол хүн кижи бүрүзүнүң сеткил-сагыжынга өөрүшкү-биле арткан.

Экзаменнерге чай-хос чокка белеткениш, чылыгның дүжүп келгенин безин херекке албайн долу күш-биле өөренип турган оолдар, кыстарга хевис ышкаш чиңгир шык, ооң кыдыында улуг хемниң чалгыглары, долгандыр бисти хүрээлээн мүңгаш арыг магалыг чаагай болган. Арыг агаарны тынып, ойнап-хөглеп турдувус. Училищениң директору Г. Н. Молодцова оюн-баштак аажы-чаңын көргүзүп, бисти хөгледип, ойнаткан.

Бөлүктер аайы-биле турисчи оюннарга кириштивис. Майгын тип, бузуп, чоон хендир тыртып, граната октап, кижилерге эмчи дузазын чедирерип болгаш өске-даа чүүлдерге маргыштывыс. Күш-культура башкызы Ю. Г. Рыженков, шериг-кижизидилге башкызы А. Н. Рыжов оларның удуртулгазы-биле оюннар эки, организастыг эрткен.

Поварлар чемпениринче бисти чалай берген. Олар база аразында эң эки чем белеткээри дээш маргышкан, чемнерниң дээжизин делгээн. «Чем амданныг болзун!», «Кирип моорлаңар!»— деп, бижип алган болдулар. Ак сүт, тыва шай, мүн, ногаа аймаа, өске-даа чем эндерик. Дүъштеки чемни чип алгаш, кезек дыштаныш алдывыс.

Кезек үе эрткен, волейболга ойнап, көк шыкка кылашташтывыс. Дараазында ээлчегде башкыларывыска концерт көргүстүвүс. Аңаа кижи бүрүзү киришкен, ынак ырларын, шүлүктерин күүсеткен. Маңаа ийиги бөлүктүң сургуулдары шылгараан. Олар торт-биле шаңнатканнар.

Доозукчуларның хостуг шагынга келген башкыларның өөрүшкүзү арыннарында көстүп турган. Оларга бисти республиканың булуңнарынче аъткарыптары чоргааранчыг-даа, байырланчыг-даа. Ооң-биле чергелештир бистерниң-биле чарлыры бичии муңгаранчыг-даа турган боор. Бистерге ынак башкыларывыс хөй үе-шагын үндүрген, сеткил-сагыжындан чоок кижилер апарган. «Эки-ле ажылдаңар, чонга бараан болуңар!»— деп, башкыларның чагыын кижи бүрүзү сактып, бодап чоруур. Ылаңгыя бистиң дөрткү бөлүктүң удуртукчу башкызы Е. И. Даргат училищени доосаш, харысалгалыг аппаарын, кичээнгейлиг ажылдаарын, чонга эптиг-ээлдек болуруп, ак сеткилдиг ажылдаарын, училищени утпазын күзээн.

С. КҮЖҮГЕТ.

Волейбол — массалыг оюн

СОНУУРГАЛЫН ЧААЛАП АЛЫР

Шаанда Самагалдайга А. Кумаяк, В. Бавуу, Дүрген-оол, О. Чадамба, М. Сараваа, С. Чигжит, өске-даа спортчуларның чараш оюнун сонуургавас кижи чок чүве. Олар бичии оолдарга магниттиг шөл ышкаштар, ойнап-даа, кичээлче-даа бар чыткаш, оларны өске оолдар-биле дөмей, кайгаар турган мен.

Волейболдуң бөлүг шөлүнге ойнаксааш, херим школазының «кичээлин» үзер эвес. Ол үеде волейболчуларның шөлден ырай берген мячын эккээр турдувус. Бичиимден-не мяч-биле ойнаарынга хандыкшылдыг мен. Школачы чылдарымда Самагалдай школазының волейбол командазының кежигүнү турдум. Район, республика командаларынга каш-даа удаа киришкен бис. Ол үеде мээң кады ойнап чораан өөрлерим Ф. Дажы, Ч. Бады, Ч. Кара-Күске, М. Доржу, Ч. Дүкеек, Н. Чындыгыр, Ю. Сайын-оол болгаш өскелер-даа спортка ынак.

Чазын хүн караа чылып кээри-биле, школа девискээриниң иштинге ойнап эгелей бээр бис. Шөлдүң харын хүүрек-биле эжип каартар чүве болгай. Оюн изиг түлүк, бүгү күш-биле ойнавас болза, бергедежи бээрге кызыл-бут туруптар. Улуг ойнакчыларның салдары биске ол хире күштүг турган.

Бистиң «Чодураа» совхозтуң волейбол командазы сеелгү ийи чылда районнуң чемпиону болуп, шилчир кубокту чаалап алган. Сеелгү үеде байдал өскерилген. Ол хамаан чок, мяч, волейбол четкизи кезүлбес-тир. Мен бодаарымга, бо бүгүнү катап эде тургузуп, хову турлагларынга, бригадалар төптеринге, кырында пунктуларынга волейбол шөлдерин тургузары күзенчиг. Бо оюнга сонуургалды катап чаалап ап көрээлинер.

Б. ХҮЛЕР-ООЛ.
Тес-Хем.

ӨӨРЕНИП КӨРЗЕ...

Шыдыраа спортунуң дугаайында бижикседим. Бо дээрге кончуг чараш оюн. Аңаа хандыкшылдыглар чер бүрүзүнде хөй. Шыдыраада уран чүүл-биле эртем сырый холбашкан деп композитор Д. Д. Шостакович кончуг-ла шын чугаалаан.

Эртен кыжын Кызылга түр курстарга өөренип турааш, шыдыраага республика чемпионадын кежээниң-не көрүп турдум. Аңаа Илья Мохов эки белеткелдиин бадыткап, чараш ойнап, бирги черни ээлээн.

— Республикада шыырак шыдыраачылар бар, ынчалза-даа чаа ойнакчылар эвээш немежип турар—деп, ол мээн айтырыымга харыылааныы сактып олур мен.

Районнуң спорт комитеттери, шыдыраа хөй-ниити активи бо солун оюннарны улам массалыг болдурары күзенчиг. Ийиги болгаш үшкү разрядтың шыдыраачыларын, чижээ, чагаа-биле сүт ойнап өөретсе кандыгыл? «Шыдыраада чырын арга бар»—деп, хоочуннар чугаалагылаар болгай. Ынчангаш янзы-бүрү аргаларны ажыглап, партия организацияларының деткимчезинге даянып, шыдыраа массалыг болдурарын өөренип көрзе эки деп санаалдыг мен.

Т. МӨҢГЕ.
Ак-Тал суур.

БЫЖЫГ НАЙЫРАЛ

1934 чылдың ноябрь. Улуг-Хем кожууннуң Хайыракан сумузундан машина сургуулунга өөренир дээш Кызылга келген бис. Ынчан Сервэ Ондар. Даваа Ондар олар база мээн-биле кады өөренип келген. Ол үеде Шагаан-Арыгга транспорт агентствозунуң салбыры турган. Оон эргелекчизин Бурков дээр.

Кызылга чедип келиривиске, бистерни дораан-на өөредип эгелээн. Чер-черден чыгган сургуулдар шупту 22 кижи бис. Барыын-Хемчиктен Сурун Сарыглар. Чадаанадан. Олег Комбуй-оол, Кара-Ашак Ооржак, Эрзинден Соскун, Кызылдан Бажып, Килин, Филиппов болгаш оон-даа өскелер өөренип турган. Ынчан бистиң башкывыс М. Панаргин турган. Ноябрьда өөренип эгелээш, мартта доозупкан бис. Чамдык оолдарны өскен төрээн колхоз, совхозтарынче ажылдадып чорудупкан. А мен күзелим ёзугаар Тыва транспорт черинге ажылдап артым. Дооскан сургуулдар шуптузу чаа машина алган.

Ол үеде орук дээрге, санчок болгай. Кадыр-берт оруктарга чүък сөөртүп, республиканың ырак-узак сумуларын кезип, чеже-чеже километрни эртээн дээр. Дайын үезинде Комбуй-оол, Кара-Ашак, Шырап, Сүрүк, Чадамба, Дыртык, Шойдуп, Кызыл-Тас, Бажип, Килип, Сандаков, Ширип, Квитных суглар шупту дүн-хүн чок өлүк-кеш, аъш-чем, идик-хеп дээш хамык-ла чоннуң дузаламчызын чедирип турган бис. Дедир кээрде Абакандан бараан сөөртүп, долу чүъктүг кээр бис. Бола бүгү ажылдап келген үемде чүък машиназындан эгелээш чиик болгаш дүрген чоруур Львов автобустарынга чедир бүгү машиналар чолаачылаан мен.

Совет-тыва транспорт организациязынга хөй кезиинде-ле орус чоп хөй ажылдап турган. Аңаа тыва кадрлар чүгле каш кижи турган. Тыва кадрларны, ажылчыннарны, чолаачыларны белеткээринге улуг орус чоннуң ачызы канчаар-даа аажок улуг. Хандырылга багай эвес турган. Ынчаарда бис ажылдап тургаш, чер бажыңга чурттап турган бис. Бир бажыңга-ла ийи кижи чурттап турдувус. Дутайты Даваа Ондар-биле кады чурттап турган мен. Доктаамал ырак рейстер баар болгаш, чурттап турган бажыңывыска айда 2-3 катап-ла хонар бис. Колдуунда бүгү үени орукка эрттирер турдувус. Ол үеден бээр орус, тыва чоннуң найыралы аажок быжыг. Бот-боттарын хүндүлежир, дузалажыр турган.

Кызылга эң баштай келгенимде, хөй бажың-даа чок. Щетинкин, Ленин, Кызыл партизаннар деп үш улуг кудумчулут. Оон ыңайгы девискээр долгандыр куруг хову. Ээн чыткан ховуларга бөгүн каът-каът бажыңнар, ясли-садтар, школалар туттунган. Ынчангы Кызыл хоорайны бөгүнге деңнээр арга чок. Бистиң найысылал хүн бүрү чаартынып, өзүп, сайзырап орар. Чыл келген тудум каът-каът бажыңнар немежип өзүп турар. Бажыңнарда изиг-соок суг база немешкен.

Ынчангаш амгы үениң оолдар, кыстарга күзээрим болза, төрээн чуртунга ак сеткилдиг эки ажылдаар, бот-боттарынга дузалажыр апаар. Эң-не кол чүве быжыг найыралды моон соңгаар-даа эки тудар. Арагадарыже сундугуп, чурум үреп болбас. Тываның хоочун чолаачыларының бирээзи болганымда, аныяк механизаторларга, чолаачыларга чагыым, машина-техниканы болгаш кывар-чаар чүүлдерни камныг ажыглаар, озал-ондак болдурбас ужурлуг. Юбилейлиг чылда эки ажылдап, ССРЭ-ниң 60 чылын күш-ажылчы белектер-биле уткуп, партияның XXVI съездизиниң шиитпирлерин база он бирги беш чылдың планнарын ажыр болгаш долдур күүседириңерни күзедим.

Х. ОНДАР,
пенсионер.
Кызыл хоорай.

ОВААРЫМЧАЛЫГ БОЛУҢАР

Эмчиниң сүмези

Электриниң кижиге дузазы улуг. Ынчалзажок ону оваарымча чок ажыглаар болза, ол кижиге айыылдыг база апаар. Кайы-бир кезээ үрелген шай хайындырар электриликг хөнек, стол лампазы, илиир болгаш өске-даа шак ындыг эт-херекселдерни ажыглаары айыылдыг. Электри-биле ажылдап турган, долгандыр турар херекселдерниң ток дамчыыр, дамчывазын баш бурунгаар хайгаараар ужурлуг. Суук чүүлдер, металлдар токту эрттирер. А кургаг ыяш, пластмасс, шил, резина токту эрттирбес. Ынчалза-даа кадыг чүүлдерни суг-биле өттүрүптер болза, ток эрттирбес шынары баксыраар.

Доктаамал эвес ток айыылдыг. Ылаңгыя ол идик-хеп-биле ийикпе, кызыл бут черге тургаш, токка соктурарга айыылдыг. 127—220 вольт улуг четки тогунга соктурарга халаптыг. Чамдык кижилер бир, ийи сывырындак демирге дээрге айыыл чок дижир. Ол чүгле черден идегелдиг камгаланганда ындыг боор болур. Бир эвес ындыг камгалал чок болза, чаңгыс демирге дегтенде безин халаптыг. Кижиниң мага-бодунче ток эрткеш, ниити болгаш тус черинге кемдээшкинни болдурар. Мага-боттуң тус-тус черлеринге ыжыктың аңгы-аңгы чадалары тыптыр. Кызаңнаашкынга соктурганда кештиң өңү көк-кызыл апаар. Кеш адааның дамырлары билиместей бээр.

Башче азы моюнче ток дамчыырга шыңганнар сириңейндир тыртып туруп бээр. Бир эвес ток ийи бүтче дамчыыр болза, чүректиң ажылдаары дораан туруптар. Шак ындыг айыылга таварышсыңарза электри тогунуң ажылдаарын соксадып, камгалал пробканы дораан ушта долгаңар. Токка соктурган кижи чаңгыс черден шимченип шыдавайн баар. Ынчангаш аңаа дүрген дуза херек. Ол дузалаарда токка боду туттупа бербези-биле оваарымчалыг болур ужурлуг. Токка соктурган кижини сывырындак демирден адырарда, идик-хеви кургаг болза, пальтозундан, костюмундан, хөйлең кыдыындан тыртып турган хостаар. Ол кижиниң чанагаш эдинге дээп болбас, чүге дээрге камгалап, дуза чедирген кижиже ток дамчыыр берип болур. Ынчангаш ооң бетинде холдарыңарга резин азы дүктен кылган хол хаптарындан кедип, салаадарыңарны кургаг пөс-биле шарып алыңар. Кургаг манза кырынга турарын утпаңар. Ол камгаланырының идегелдиг аргазы-дыр. Чамдык таварылгада сывырындакты ном, узун ыяш, манза чергелиг чүвелер-биле адырып болур.

Токтап хостаан кижиңер баксырай берзе, ол-ла черинге кылымал тындырышкынны дораан кылыңар. Чүрээниң дүжүн мажыңар. Ол бүгү хемчегни дүрген дуза чедирер машина келгиже дээр уламчыланар. Ыжык апарган черге кандыг-даа эм чагбайн, кургаг пөс салыр. Ток дамчаан таварылгада черге хөөп черле болбас. Чүге дээрге ук кижиниң тынарын бергеледир болгаш мага-ботка хоралыг.

Ынчангаш электри тогунга соктурбазы-биле ону амыдыралга ажыглаарының дүрүмүн хажыттпаңар. Бир эвес телевизорда, радиоприёмникте болгаш өске-даа электриликг приборларда үрелген черлерин тускай билиг чок болзуңарза, эдерин оралдашпаңар. Чунар өрээлге, подвалга болгаш өске-даа өл-шык өрээлдерге электри приборларын ажыглаваңар. Ол ышкаш өткен идик-хептиг чораш ток ажыглаары база хоруглуг. Эмин эртир өл-шык апарган идик-хеп ток эрттирерин элбекшидер. Чунар өрээлдиң сайгылгааның солуур апарзыңарза буттарыңарга резин кургаг идиктерден, а холдарыңарга кургаг дүк хол хаптардан кедип алыңар.

Электриликг ойнаарактарны ийикпе, амыдыралга ажыглаар приборларны бичии уругларга чапынга хайгаарал чок тургуспаңар. Олар розеткаже ажылдадып, өрт айыылын болдуруп, токка соктуруп болур. Ынчангаш бичии уругларны ээн бажыңга хайгаарал чок арттырбаңар.

Н. КУДРЯВЦЕВ,
эмчи.

ЧАРЛАЛДАР

«КРАСНОЯРСКСТРОЙТРАНС» ТРЕСТИҢ КЫЗЫЛДА АВТОБААЗАЗЫ ЗИЛ-555 дээр чаа автосамосвалды чаа УАЗ-469 деп чиик автомобильге орнаарын күзеп турар. Орнаар дугайында билип алыр адрес: Кызыл хоорайның Кечил-оол кудумчузунда № 3 бажың, телефоннар №№ 2-43-48, 2-42-09.

«КРАСНОЯРСКСТРОЙТРАНС» ТРЕСТИҢ КЫЗЫЛДА АВТОБААЗАЗЫНГА доктаамал ажылдаары-биле кол бухгалтерниң оралакчызы, кассир, диспетчер, мотористер, ТО-1-ниң автослесарьлары (ийиги ээлчегде) болгаш ТО-2-ниң кылганын барымдаалап телевизор алыр слесарьлар херегленип турар.

АДРЕЗИ: Кызыл хоорайның Кечил-оол кудумчузунуң № 3 бажың. Телефоннар №№ 2-43-48, 2-42-09.

РЕСПУБЛИКАНЫҢ АҢЧЫЛАР БОЛГАШ БАЛЫКЧЫЛАР НИИТИЛЕЛИ бо чылдың кежигүн дадывырын төлээриниң хуусаазының 1982 чылдың июнь 30-де төнерин ниитилел кежигүннеринге шуптузунга дыңнадып турар.

БАШТААР ЧЕР.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: ИНДЕКС 667000

667000. Кызыл. Щетинкин болгаш Кравченко кудумчузу бажың № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: Редакторнуң 2-24-63, редакторнуң оралакчыларының 2-35-24, 2-23-54, харысалгалыг секретарьның 2-23-35, секретариаттың 2-23-35, партийлиг амыдырал болгаш совет тургузуг килдистериниң 2-37-13, пропаганда килдизиниң 2-31-75, культура килдизиниң 2-23-54, кодээ ажыл-агый килдизиниң 2-21-47, үлетпүр килдизиниң 2-31-75, чагаа килдизиниң 2-41-27, информация килдизиниң 2-20-60, корректорларның 2-27-41, бухгалтерияның 2-12-45, солун келбейн барганда 2-32-75 телефонче долгаар.

Чагыг № 1007.

СОЛУН НЕДЕЛЯДА 6 КАТАП ҮНЕР

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Ном үндүрер чер, полиграфия болгаш ном садыының херектериниң талазы-биле эргелелиниң типографиязы. (Кызыл, Щетинкин болгаш Кравченко кудумчузу, бажың № 1). ТС—01731